

Nr 213.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående samarbete med Stockholms stad för utbyggnad och drift av Sabbatsbergs sjukhus samt försäljning till staden av serafimerlasarettets fastigheter m. m.; given Stockholms slott den 9 april 1948.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Josef Weijne.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

Enligt tidigare beslut skall den till allmänna barnbördshuset förlagda kvinnokliniken överflyttas till Sabbatsbergs sjukhus. Ögonavdelningen vid detta senare sjukhus har redan upplåtits för undervisningsändamål. I propositionen framlägges förslag om upplåtande av Sabbatsbergs sjukhus i betydligt vidgad omfattning för den medicinska undervisningen och forskningen. Till sistnämnda sjukhus, som avses skola genomgå en genomgripande ny- och ombyggnad, föreslås skola överflyttas karolinska institutets till serafimerlasarettet förlagda medicinska klinik och kirurgiska klinik med tillhörande institutioner samt institutets till Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt förlagda pediatriiska klinik. Vidare föreslås, att följande av Stockholms stad vid Sabbatsbergs sjukhus planerade institutioner, nämligen en psykiatrisk klinik, en radioterapeutisk klinik och en fysioterapeutisk avdelning, jämte ett av staden redan beslutat bakteriologiskt centrallaboratorium vid detta sjukhus, avsett jämväl för stadens övriga sjukhus, skola upplåtas till institutet för forsknings- och undervisningsändamål. Enär serafimerlasarettets neurologiska och neurokirurgiska kli-

1 — Bihang till riksdagens protokoll 1948. 1 saml. Nr 213.

niker förutsättas skola bli överflyttade till karolinska sjukhuset, innebär ett realiserande av vad sålunda föreslagits, att för framtiden skulle för karolinska institutets räkning finnas två undervisningssjukhus, det ena, karolinska sjukhuset, i statens regi och omfattande samtliga medicinska discipliner, samt det andra, Sabbatsbergs sjukhus, i stadens regi och omfattande institutets dubbelkliniker och dubbelinstitutioner. I propositionen räknas med att — förutsatt att krisförhållanden icke lägga hinder i vägen härför — serafimerlasarettets användning för undervisningsändamål skall upphöra senast den 31 december 1960, vid vilken tidpunkt de nuvarande avtalen med Stockholms stad och län angående deras bidragsskyldighet till serafimerlasarettet utgå.

Anläggnings- och driftkostnaderna för Sabbatsbergs sjukhus föreslås skola i huvudsak fördelas mellan staten och staden enligt de principer, som riksdagen tidigare godkänt i fråga om den nya kvinnokliniken vid sjukhuset.

Såsom villkor för upplåtande av Sabbatsbergs sjukhus för undervisningsändamål har Stockholms stad uppställt, att staden finge förvärva serafimerlasarettets fastigheter. I propositionen tillstyrkes försäljning av fastigheterna till staden för en köpeskilling av 8 000 000 kronor, att erläggas före den 1 juli 1948. Fastigheterna skola avträdas först den 1 januari 1961.

I anslutning till den förordade försäljningen av serafimerlasarettets fastigheter föreslås, att staten överlåter till Stockholms läns landsting 40 av de allmänna vårdplatserna å garnisonsavdelningen vid karolinska sjukhuset att tillträdas den 1 januari 1961, under förutsättning att dessa platser då icke erfordras för garnisonssjukvården. För nämnda platser skall landstinget vid platsernas övertagande erlægga ett belopp av 5 000 kronor per vårdplats, som skall anses täcka byggnadskostnader, tomtavgift och utrustningskostnader efter skälig avskrivning.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 9 april 1948.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och inrikesdepartementen anför härefter chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Weijne följande.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t under bilagan åttonde huvudtiteln, punkten 87, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition, för budgetåret 1948/49 beräkna

dels till Universitetssjukhus: Bidrag till uppförande av en kvinnoklinik vid Sabbatsbergs sjukhus ett reservationsanslag av 200 000 kronor;

dels ock till Universitetssjukhus: Bidrag till pediatrik klinik och poliklinik i Stockholm ett förslagsanslag av 89 200 kronor.

Jag torde nu ånyo för Kungl. Maj:t få anmäla dessa ärenden. I samband härmed torde jag få till behandling upptaga frågan om utvidgat samarbete med Stockholms stad för utbyggnad och drift av Sabbatsbergs sjukhus samt försäljning till staden av serafimerlasarettets fastigheter m. m.

I. Samarbete med Stockholms stad för utbyggnad och drift av Sabbatsbergs sjukhus samt försäljning av serafimerlasarettets fastigheter m. m.

1. Inledning.

Efter genomförande av redan fattade, här efter angivna riksdagsbeslut komma karolinska institutets samtliga kliniker och för det kliniska arbetet erforderliga övriga institutioner att vara förlagda till följande sjukhus:

	Antal allmänna och enskilda vårdplatser	Beslutade av riksdagen år
<i>Karolinska sjukhuset:</i>		
1 medicinsk klinik	187	
1 kirurgisk klinik	175	
1 kirurgisk garnisonsavdelning	108	
1 öron-, näs- och halsklinik	89	
1 ögonklinik	70	
1 kvinnoklinik	156	
1 radioterapeutisk klinik	138	
1 psykiatrisk klinik	109	
1 pediatrik klinik	219	1943
1 dermatovenereologisk klinik	179	1943
1 medicinsk tuberkulosklinik	136	1946
1 thoraxkirurgisk klinik	100	1946
1 reumatologisk klinik c:a	70	1946
1 röntgendiagnostisk institution		
1 radiopatologisk institution		
1 radiofysisk institution		
1 gymnastikavdelning		
1 fysioterapeutisk avdelning		
1 patologisk institution		
1 kliniska centrallaboratorier		
1 tandpoliklinik		

	Antal allmänna och enskilda vårdplatser	Beslutade av riksdagen år
1 apoteksinrättning		
1 forskningsinstitut (Konung Gustaf V:s) för invalidiserande sjukdomar		
<i>Vanförestalten</i> (invid karolinska sjukhuset):		
1 ortopedisk klinik	178	
<i>Serafimerlasarettet:</i>		
1 medicinsk klinik	181	
1 kirurgisk klinik	187	
1 neurologisk klinik	83	
1 neurokirurgisk klinik	82	
1 röntgendiagnostisk institution		
1 patologisk institution		
1 gymnastikavdelning		
1 kliniska centrallaboratorier		
<i>Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn:</i>		
1 pediatrik klinik	150	
<i>Sabbatsbergs sjukhus:</i>		
1 kvinnoklinik	185	1945
1 ögonklinik	26	1947
1 patologisk institution		

Den jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 26 maj 1939 tillsatta kommissionen för förhandlingar rörande karolinska sjukhusets utbyggande samt allmänna barnbördshuset och serafimerlasarettets ställning m. m. — vilken genom Kungl. Maj:ts beslut den 20 december 1940 erhållit i uppdrag att på statens vägnar upptaga förhandlingar med vederbörande parter rörande bland annat serafimerlasarettets ställning och verksamhet — har med underdånig skrivelse den 1 december 1947 framlagt betänkande och förslag till avtal mellan *dels* Kungl. Maj:t och kronan samt Stockholms stad angående samarbete för ny- och ombyggnad samt drift av det staden tillhöriga Sabbatsbergs sjukhus, *dels* Kungl. Maj:t och kronan samt stiftelsen serafimerlasarettet, å ena, och Stockholms stad, å andra sidan, angående försäljning till staden av stiftelsens fastigheter, *dels* Kungl. Maj:t och kronan samt Stockholms läns landsting angående överlåtande till landstinget av ett antal vårdplatser å garnisonsavdelningen vid karolinska sjukhuset, *dels ock* mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Stockholms stad angående återförande till serafimerlasarettet av ett antal för närvarande å allmänna barnbördshuset utnyttjade vårdplatser.

Sisnämnda avtalsförslag innebär, att de 15 sängar, vilka, jämlikt 1927 års avtal angående rätt för staden att belägga vårdplatser vid serafimerlasarettet, tills vidare överflyttats från lasarettet till allmänna barnbördshuset, skola den 1 juli 1949 återföras till serafimerlasarettet för att där disponeras på sätt som

överenskommess mellan direktionen för karolinska sjukhuset och stadens sjukhusdirektion. Då riksdagens medverkan icke lär erfordras för ett genomförande av detta avtalsförslag, har jag för avsikt att först framdeles underställa förslaget Kungl. Maj:ts prövning.

Avtalet angående Sabbatsbergs sjukhus (i fortsättningen kallat Sabbatsbergsavtalet) innebär, att de av karolinska institutets kliniker och tillhörande inrättningar, som icke äro förlagda eller lämpligen kunna förläggas till karolinska sjukhuset, skola koncentreras till Sabbatsbergs sjukhus såsom ett andra undervisningssjukhus för institutet. Avtalet bygger på den förutsättningen att avtalet om försäljning av serafimerlasarettets fastigheter kommer till stånd. Avtalen skola för att bli bindande ha godkänts av berörda parter före den 1 juni 1948. En förutsättning för avtalet angående överlåtande till Stockholms läns landsting av ett antal vårdplatser å karolinska sjukhuset är att nyssnämnda försäljningsavtal godkännes av berörda parter före den 1 juli 1948.

Innan jag närmare ingår på förhandlingskommissionens utredning och förslag, torde ett sammandrag av kommissionens redogörelse för serafimerlasarettets tillkomsthistoria och verksamhet böra lämnas.

På framställning av den s. k. sundhetskommisionen beslöt Kungl. Maj:t år 1738, att ett lasarett skulle anläggas i huvudstaden. Sjukhusets uppgift skulle bliva av dubbel natur, i det att därstädes skulle bedrivas dels sjukvårdande verksamhet och dels undervisning för utbildande av läkare. För ändamålet bildades en lasarettsfond genom frivilliga insamlingar och genom vissa av Kungl. Maj:t anvisade inkomster. Sedan fonden år 1749 uppnått den storlek, att inköp av tomt kunde företagas, inköptes det område i kvarteret Pilträdet i Stockholm, varå lasarettet alltjämt är beläget. Den 30 oktober 1752 öppnades lasarettet för allmänheten.

Lasarettets nuvarande tillgångar utgöras av:

1) den egentliga lasarettfastigheten nr 8 i kvarteret Pilträdet, bildad genom sammanslagning av den ursprungliga lasarettfastigheten och två av serafimerlasarettet år 1860 inköpta tomter. Fastigheten har en areal av 28 580 kvm. och är brandförsäkrad för 7 692 200 kronor. Det åsatta taxeringsvärdet är 7 580 000 kronor. Fastigheten är belastad med dels inteckningar å 600 000 kronor, vilka äro i stiftelsens besittning, dels ock ytterligare inteckningar, som lagts som säkerhet för ett år 1927 upptaget amorteringslån å 3 200 000 kronor, vars sista annuitet skall erläggas den 31 december 1960;

2) fastigheten nr 2, 3 och 4 i kvarteret Pilträdet, vilken lasarettet år 1921 inköpte av fondmedel. Fastigheten har en areal av 1 886 kvm med ett brandförsäkringsvärde av 1 345 000 kronor. Taxeringsvärdet är 1 380 000 kronor. Fastigheten är belastad med dels inteckningar å 320 000 kronor, vilka befinna sig i stiftelsens besittning, dels ock en penninginteckning, som ligger som säkerhet för ett år 1939 upptaget 20-årigt amorteringslån å ursprungligen 250 000 kronor;

3) den s. k. allmänna lasarettsfonden, som utgöres av sådana gåvor, vid vilka antingen intet förbehåll varit fästat eller, i vissa fall, endast förbehåll om livränta varit fästat, så att, då livräntetagaren dött, fonden kunnat läggas till

allmänna lasarettens fonden. Denna fond uppgick den 30 juni 1947 till i runt tal 435 000 kronor;

4) lasarettets allmänna sjukvårdsfonder, bildade av åtskilliga donationer, vid vilka förbehåll om frisångar är fäst. Den 30 juni 1947 uppgingo dessa fonder till i runt tal 227 000 kronor;

5) lasarettets övriga fonder, vartill äro knutna olika ändamålsbestämmelser. Den 30 juni 1947 uppgingo dessa fonder till i runt tal 852 000 kronor.

Serafimerlasarettet har under de senaste 100 åren varit föremål för två genomgripande om- och nybyggnadsarbeten, nämligen under åren 1889—1893 samt åren 1928—1931.

Den under förstnämnda år verkställda stora om- och tillbyggnaden av lasarettet kostade cirka 1 360 000 kronor, varav staten tillsköt 465 400 kronor, Stockholms stad 244 600 kronor, Stockholms län 50 000 kronor och lasarettet självt cirka 500 000 kronor. Såsom villkor för stadens och länets bidrag tillförsäkrades staden att »allt framgent» få vid lasarettet disponera 200 sängar och länet att för dess sjukvård skulle »för all framtid» å lasarettet finnas tillgängliga 40 sängar.

Till bestridande av kostnaderna för om- och tillbyggnaden av lasarettet under åren 1928—1931 upptogs nyssnämnda amorteringslån å 3 200 000 kronor mot säkerhet av inteckningar i fastigheten nr 8.

Slutligen har genom beslut av 1941 års riksdag tillkommit en neurokirurgisk klinik, kostnadsberäknad till 680 000 kronor, till vilken staden och länet bidragit med 100 000 kronor respektive 54 625 kronor. Därjämte har 1947 års riksdag anvisat medel till uppförande vid lasarettet av en patologisk institution m. m. Till de för byggnadsföretaget beräknade kostnaderna, 725 000 kronor, ha staden och länet avsetts skola bidra med 20,⁴² respektive 11,⁷⁴ procent av kostnaderna.

Lasarettets ekonomi var från början baserad på mera tillfälliga, till stor del av frivillighet beroende inkomster. Så småningom började bidrag lämnas, först av staten och sedan av Stockholms stad och Stockholms län. Bidragsskyldigheten är reglerad i avtalet.

Nu gällande avtal med staden och länets landsting angående deras bidragsskyldighet träffades i anslutning till de av 1927 års riksdag beslutade ombyggnadsarbetena å lasarettet och gälla, intill dess omförmälda amorteringslån å 3 200 000 kronor blivit till fullo guldets eller annan överenskommelse träffats.

Avtalet med staden, som godkänts av Kungl. Maj:t den 22 december 1927, innebär i huvudsak, att staden såsom ersättning för sjukvården å lasarettet skall erlägga, dels för medellösa sjuka ett belopp, motsvarande fastställd sjukvårdsavgift för vård å allmänt rum av betalande sjuka från staden, dels ock för stadens alla sjuka 62 procent av den å vård dag belöpande skillnaden mellan, å ena sidan, avgifter, erlagda för sjukvård å vare sig allmänt, enskilt eller halv-enskilt rum, och, å andra sidan, den verkliga kostnaden för sjukvården. I sist-sagda kostnad skall inräknas jämväl utgiften för förräntning och amortering av 3 061 300 kronor utav omförmälda amorteringslån å 3 200 000 kronor.

Avtalet med länet, som godkänts av Kungl. Maj:t den 31 maj 1929, tillförsäkrar länet minst 100 vårdplatser å lasarettet samt skiljer sig i huvudsak från det med staden träffade avtalet, att nyssnämnda procentsats, 62 procent, för länets del bestämts till 63,⁵ procent. Härjämte stadgas, att i den verkliga kostnaden för sjukvården icke skall inräknas, vad av utgifterna för fastigheternas underhåll och för förräntning av amorteringslånet belöper å 40 av de utav länet i anspråk tagna sängarna.

Förvaltningen av lasarettet tillkom till år 1888 en direktion med ett visst antal serafimerriddare och därefter en särskild lasarettsdirektion. Från och med den 1 juli 1937, då staten övertog lasarettets drift, står lasarettet under gemensam förvaltning med karolinska sjukhuset av dess direktion, medan lasarettets övriga tillgångar — med undantag av den för lasarettets drift använda lösa egendomen, vilken övertagits av kronan — förvaltas av stiftelsen serafimerlasarettet enligt av Kungl. Maj:t den 30 juni 1937 för stiftelsen fastställt reglemente.

Avtalet angående statens övertagande av lasarettets drift, vilket godkänts av Kungl. Maj:t den 30 juni 1937, lyder sålunda:

§ 1.

Kungl. Maj:t och kronan, som vid lasarettet redan bedriver undervisningsverksamhet för utbildning av läkare, övertager från och med den 1 juli 1937 driften av lasarettet i dess helhet under iakttagande av bestämmelserna i detta avtal.

§ 2.

Stiftelsen upplåter till Kungl. Maj:t och kronan utan avgift sin fastighet nr 8 i kvarteret Pilträdet i Stockholm.

I den mån sådant från Kungl. Maj:ts och kronans sida påkallas för tillgodo-seende av sjukvårdens eller undervisningens behov, upplåter stiftelsen till Kungl. Maj:t och kronan bostads- och övriga lägenheter inom stiftelsens fastighet nr 2, 3 och 4 i nämnda kvarter mot den ersättning, varom överenskom-melse i varje särskilt fall träffas.

§ 3.

Stiftelsen överläter till Kungl. Maj:t och kronan utan ersättning all den stiftelsen tillhöriga lösa egendom, som användes för lasarettets drift.

§ 4.

Kungl. Maj:t och kronan äger, i den mån så befinnes lämpligt, förflytta verksamheten till annan sjukvårdsinrättning.

Därest fastigheten nr 2, 3 och 4 i kvarteret Pilträdet eller fastigheten nr 8 i samma kvarter försäljes, äger Kungl. Maj:t och kronan, i den mån hinder ej möta på grund av förekommande donationsvillkor eller rättsligen grundade anspråk från Stockholms stads eller Stockholms läns landstings sida, förfoga över därvid inflytande köpeskillingsmedel eller för desamma förvärvad sjukvårdsinrättning för tillgodo-seende av de ändamål, stiftelsen har att fylla.

§ 5.

Kungl. Maj:t och kronan svarar för underhåll och brandförsäkring av fastigheten nr 8 i kvarteret Pilträdet, intill dess lasarettets verksamhet förflyttas till annan sjukvårdsinrättning.

§ 6.

I den mån annat ej föranledes av vid mottagna donationer fästade villkor, föreskrifter meddelade av Kungl. Maj:t, gällande avtal med Stockholms läns landsting, eller föreskrifter, som före den 1 juli 1935 meddelats av direktionen över serafimerlasarettet, skall nettoavkastningen av stiftelsens tillgångar, däri inbegripet nettoavkastningen från fastigheten nr 2, 3 och 4 i kvarteret Pilträdet, ställas till Kungl. Maj:ts och kronans förfogande för täckande av drift-

kostnader vid lasarettet eller den sjukvårdsinrättning, till vilken verksamheten jämlikt § 4 må komma att flyttas.

Stiftelsen äger att vid förvaltningen av fastigheten nr 2, 3 och 4 i kvarteret Pilträdet göra nödiga avsättningar till reparations- och ombyggnadsfond (nu benämnd Reparations- och besparingsfond för fastigheten Pilträdet 2, 3 och 4).

Avkastningen av allmänna lasarettsfonden skall ställas till Kungl. Maj:ts och kronans förfogande för utgifter vid lasarettet eller den sjukvårdsinrättning, till vilken verksamheten jämlikt § 4 må komma att flyttas. Avkastningen disponeras av styrelsen för lasarettet eller nämnda sjukvårdsinrättning enligt Kungl. Maj:ts närmare bestämmande.

§ 7.

Kungl. Maj:t och kronan övertager betalningsansvaret för det lån å ursprungligen 3 200 000 kronor, som stiftelsen år 1927 upptagit hos pensionsstyrelsen för gäldandet av kostnaderna för lasarettets ombyggnad.

§ 8.

Stiftelsen överlåter å Kungl. Maj:t och kronan samtliga de rättigheter, som tillkomma stiftelsen på grund av mellan stiftelsen samt Stockholms stad och Stockholms läns landsting gällande överenskommelser angående vård å lasarettet av sjuka från staden och länet.

Kungl. Maj:t och kronan övertager ansvaret för fullgörande av samtliga de förpliktelser, som åvila stiftelsen på grund av nämnda överenskommelser.

§ 9.

Kungl. Maj:t och kronan förbinder sig att fullgöra de förpliktelser i fråga om tillhandahållande av frisängar och rum för Regnellska stipendiater, som stiftelsen må hava iklätt sig genom mottagna donationer.

§ 10.

Stiftelsen överlåter å Kungl. Maj:t och kronan alla de fordringar och övriga rättigheter, som uppkommit för stiftelsen på grund av att stiftelsen omhändertagit lasarettets drift.

Kungl. Maj:t och kronan övertager alla stiftelsens skyldigheter på grund av nämnda förhållande.

§ 11.

Kungl. Maj:t och kronan övertager stiftelsens förpliktelser mot den vid lasarettet anställda kontors-, sjukvårds- och ekonomipersonalen samt läkarpersonalen, i den mån denna ej redan är statsanställd.

§ 12.

Kungl. Maj:t och kronan övertager stiftelsens förpliktelser mot den av stiftelsen pensionerade kontors-, sjukvårds- och ekonomipersonalen samt deras efterlevande.

Enligt vad jag inhämtat ha staden och länet, som av lasarettets 533 vårdplatser under år 1946 i genomsnitt belagt, staden cirka 143 och länet cirka 126 vårdplatser, i driftsbidrag för räkenskapsåret 1946/47 erlagt, staden 731 754 kronor och länet 720 865 kronor. Statens nettoutgift för lasarettets drift uppgick under samma räkenskapsår till 2 016 941 kronor.

Jag övergår nu till att under särskilda avsnitt lämna en redogörelse för förhandlingskommissionens utredning och förslag samt de däröver avgivna yttrandena, varefter jag kommer att tillkännagiva min egen ståndpunkt till föreliggande frågor.

2. Förhandlingskommissionens utredning och förslag.

A. Förslagen till avtal.

Förslaget till avtal med Stockholms stad angående samarbete för ny- och ombyggnad samt drift av Sabbatsbergs sjukhus lyder sålunda:

I anslutning till ett denna dag träffat avtal angående försäljning till Stockholms stad av de stiftelsen Serafimerlasarettet tillhöriga fastigheterna nr: 2, 3, 4 och 8 i kvarteret Pilträdet i Stockholm med därå befintliga byggnader har mellan svenska staten och Stockholms stad — under förutsättning att före den 1 juni 1948 dels nämnda avtal godkännes av Kungl. Maj:t, stiftelsens styrelse och Stockholms stadsfullmäktige genom beslut, som vinner laga kraft, och dels vad nedan överenskommits godkännes av Kungl. Maj:t och Stockholms stadsfullmäktige genom beslut, som vinner laga kraft — följande avtal träffats angående samarbete för ny- och ombyggnad samt drift av det staden tillhöriga Sabbatsbergs sjukhus.

§ 1.

Det nya sjukhuset, som, i likhet med stadens sjukhus i övrigt, är avsett för vård av sjuka från Stockholms stad, uppföres och utrustas genom stadens försorg.

§ 2.

Staden upplåter sjukhusets samtliga avdelningar, med undantag av öronavdelningen, till Karolinska mediko-kirurgiska institutet för undervisningsändamål att tjäna såsom institutets kliniker, respektive institutioner.

Staden förbinder sig att färdigställa de delar av sjukhuset, som äro avsedda att upplåtas för den vid Serafimerlasarettet nu bedrivna undervisningen, så snart ske kan och, såvitt hinder icke möter på grund av omständigheter, över vilka staden icke kan råda, senast före den 1 januari 1961.

§ 3.

Avtalet avser *dels* följande kliniker med nedan angivna antal vårdplatser:

	Allmänna vård- platser cirka	Enskilda vård- platser cirka
1 medicinsk klinik	180	20
1 kirurgisk klinik	180	20
1 kvinnoklinik:		
1 obstetrisk avdelning	96	25
1 gynekologisk avdelning	62	
1 pediatrik klinik	120	10
1 psykiatrisk klinik	100	10
1 radioterapeutisk klinik	25	5

dels ock de för sjukhuset gemensamma inrättningarna, såsom röntgenanläggningar, laboratorier — inberäknat ett till sjukhuset anslutet bakteriologiskt

centrallaboratorium — polikliniker, en mödravårdscentral, en fysioterapeutisk avdelning, en mottagande avdelning om cirka 25 vårdplatser, en isoleringsavdelning om cirka 50 vårdplatser samt den befintliga patologiska institutionen. Därest till den fysioterapeutiska avdelningen anslutes en vårdavdelning, skall denna likaledes stå till undervisningens förfogande.

Beträffande den vid sjukhuset nu befintliga ögonkliniken skall gälla det avtal, som tidigare träffats mellan staten och staden, dock med iakttagande av vad som stadgas under § 15 här nedan.

§ 4.

Staden förklarar sig villig att, i den mån så framdeles av staten påkallas, efter därom träffad särskild överenskommelse och på i tillämpliga delar enahanda villkor, som i detta avtal bestämts, för undervisningsändamål upplåta även andra nu befintliga eller nytillkommande avdelningar vid Sabbatsbergs sjukhus att tjäna såsom institutets kliniker respektive institutioner.

§ 5.

Därest staden under byggnadstiden eller sedermera önskar annan fördelning av vårdplatserna mellan de olika klinikerna, må sådan jämkning ske under förutsättning, att hinder härför ej möter ur undervisningens synpunkt.

§ 6.

Beträffande de genom detta avtal upplåtna anläggningarna, ävensom nya anläggningar, som upplåtas för undervisningsändamål, skall staten till staden erlægga byggnadsbidrag med 25 procent dels av de verkliga totalkostnaderna för anläggningarnas färdigställande och utrustning och dels av de kostnader för ny- och ombyggnads- ävensom ändrings- och förbättringsarbeten och i samband därmed stående utrustning, som sedermera tillkomma och som ej äro att hänföra till årligt underhåll; skolande häri inbegripas kostnaderna för sådana inrättningar, som äro för hela sjukhuset gemensamma. Emellertid skall iakttagas, att dylikt byggnadsbidrag icke skall utgå för andra vid sjukhuset nu befintliga gemensamma inrättningar än pannanläggningen och den patologiska institutionen. Statens bidrag till nämnda pannanläggning och patologiska institution skall utgå dels med 25 procent av de verkliga kostnader, som uppförandet av desamma visas ha medfört, dock efter skäligen avskrivning för den tid, de varit i bruk, då bidraget erlägges, nämligen med 2,5 procent per år för pannanläggningen och med 1,35 procent per år för den patologiska institutionen, dels med 25 procent av utrustningens värde vid tidpunkten för bidragets erläggande. Sistnämnda värde skall fastställas av särskilda värderingsmän, av vilka parterna utse vardera en och dessa gemensamt den tredje.

§ 7.

Staten tillhandahåller staden byggnadsbidraget för pannanläggningen och den patologiska institutionen, då någondera av de medicinska och kirurgiska avdelningarna tages i bruk för undervisningsändamål, samt för övriga anläggningar under byggnadstiden i ungefärlig proportion till stadens egna utlägg för ifrågavarande byggnadsföretag.

§ 8.

Genom att lämna ovanberörda byggnadsbidrag tillförsäkras staten att, så länge sjukhuset drives, använda de för undervisningen upplåtta avdelningarna såsom institutets kliniker, respektive institutioner men erhåller icke någon del i äganderätt till tomt eller byggnader.

§ 9.

Ritningar till de för undervisningsändamål avsedda avdelningarna vid sjukhuset skola upprättas i samråd med Karolinska institutets lärarkollegium.

§ 10.

Moment 1: Beträffande tillsättning, avlönning och pensionering av läkarpersonalen vid klinik eller institution, som är upplåten för undervisning, skall, med undantag för det bakteriologiska centrallaboratoriet, varom särskilda bestämmelser meddelas under moment 3 här nedan, gälla följande:

a) Överläkare eller institutionsföreståndare, som tillika är professor, laborator eller prosektor vid Karolinska institutet, ävensom i detta moment avsedd läkarpersonal, som uteslutande är anställd för forsknings- eller undervisningsändamål, tillsättes, avlönas och pensioneras av staten, dock att staden bestrider kostnaden för särskilda överläkararvoden med samma belopp, som utgå till motsvarande överläkare vid Karolinska sjukhuset;

b) Övrig i detta moment avsedd läkarpersonal tillsättes, avlönas och pensioneras av staten, dock att staden bidrager med halva löne- och pensionskostnaden.

Moment 2: Antalet underordnade läkare, till vilkas avlönande och pensionering avtalsparterna gemensamt bidraga, bestämmes av parterna i samråd.

Moment 3: Läkarpersonalen vid det bakteriologiska centrallaboratoriet tillsättes, avlönas och pensioneras av staden, dock med undantag av sådana befattningshavare, som äro uppförda på Karolinska institutets stat.

Moment 4: Annan personal, som uteslutande är anställd för forsknings- eller undervisningsändamål vid klinik eller institution, som är upplåten för undervisning, tillsättes, avlönas och pensioneras av staten.

Moment 5: Övrig för sjukhuset behövlig personal tillsättes, avlönas och pensioneras av staden.

Moment 6: Parterna äro i princip ense om att de befattningshavare, som vid Serafimerlasarettets flyttning till Sabbatsbergs sjukhus äro anställda vid nämnda lasarett, skola beredas anställning vid Sabbatsbergs sjukhus, i den mån motsvarande befattningar finnas tillgängliga därstädes, samt att staden för sådan personal icke ikläder sig några kostnader för andra förmåner än som utgå enligt stadens bestämmelser för ifrågavarande befattningar eller svarar för pensionskostnad i vidare mån än som belöper på vederbörandes anställning hos staden.

§ 11.

Innan läkarbefattning, som tillsättes av staten och som ej uteslutande är avsedd för forsknings- eller undervisningsändamål, förses med innehavare, skall stadens sjukhusdirektion beredas tillfälle att yttra sig. Erforderliga närmare föreskrifter härom meddelas av Kungl. Maj:t.

§ 12.

Staden utser styresman eller direktör för sjukhuset ävensom för det bakteriologiska centrallaboratoriet. Om staden så finner lämpligt, må till styresman eller direktör utses annan än överläkare vid sjukhuset respektive laboratoriet.

§ 13.

Sjukhusets läkare intaga såsom sådana, i den mån ej annorlunda stadgas i gällande, av Kungl. Maj:t fastställda reglemente för stadens sjukhus, samma

ställning till sjukhusdirektionen som övriga läkare vid stadens sjukhus samt äro pliktiga att efterkomma de anordningar för sjukhusets drift, som sjukhusdirektionen äger vidtaga, ävensom att ställa sig till efter rättelse de för stadens sjukhus gällande bestämmelser, som icke strida mot detta avtal.

§ 14.

Staten skall, på sätt nedan sägs, årligen bidra till kostnaderna för driften av de anläggningar, som äro upplåtna för undervisningsändamål:

a) Kostnaderna för sådan instrumentutrustning, som ej avser ersättande av kasserad utrustning och som tillkommit utan samband med byggnadsarbete och sålunda icke tagits i betraktande vid bestämmandet av det i § 6 omnämnda byggnadsbidraget, skola till 75 procent bestridas av staden och till 25 procent av staten.

b) Med undantag för det bakteriologiska centrallaboratoriet skall staten som bidrag till övriga driftkostnader — häri inbegripna kostnaderna för årligt underhåll av byggnader men undantagna de kostnader, som avses under § 10, momenten 1, 3 och 4 — årligen erlægga ett belopp, motsvarande 10 procent av den del av samma kostnader, som efter antalet vård dagar belöper på de för undervisningen upplåtta vårdplatserna.

I fråga om det bakteriologiska centrallaboratoriet skall gälla, att staten skall som bidrag till driftkostnaderna — häri inbegripna kostnaderna för årligt underhåll av byggnaden men undantagna de kostnader, som avses under § 10, momenten 3 och 4 samt § 14 a) här ovan — årligen erlægga ett belopp motsvarande 2 procent av samma kostnader. För bakteriologiska centrallaboratoriet skola särskilda räkenskaper föras.

§ 15.

Genom detta avtal upphäves tidigare träffat avtal om den obstetrisk-gynekologiska avdelningens upplåtande för undervisningsändamål. I fråga om ögonklinikerna skall, så snart någondera av de medicinska och kirurgiska klinikerna tages i bruk för undervisningsändamål, de under §§ 10, 11, 13 och 14 här ovan intagna bestämmelserna gälla.

§ 16.

Detta avtal berör ej den rätt, staden enligt eljest gällande bestämmelser må äga att erhålla statsbidrag till sjukhusets uppförande och drift.

Stockholm den 1 december 1947.

För svenska staten:

Nils Löwbeer

Anders Örne

Gösta Forssell

Karl Wistrand

H. Bergstrand

För Stockholms stad:

Harald Mårtens

Knut Anderson Helge Berglund Nils Hansson K. G. Tham Per Wetterdal

Förslaget till avtal med Stockholms stad angående försäljning till staden av stiftelsen serafimerlasarettets fastigheter har följande lydelse:

Under förutsättning att en denna dag mellan representanter för Kungl. Maj:t och kronan samt Stockholms stad träffad överenskommelse angående

upplåtelse av Sabbatsbergs sjukhus för den medicinska undervisningen varder före den 1 juni 1948 godkänd av Kungl. Maj:t och riksdagen samt av Stockholms stadsfullmäktige genom beslut, som vinner laga kraft, har mellan Kungl. Maj:t och kronan och stiftelsen Serafimerlasarettet, nedan kallade säljaren, å ena, samt Stockholms stad, nedan kallad köparen, å andra sidan, träffats, under den ytterligare förutsättning, som nedan i § 9 angives, följande

A v t a l.

§ 1.

Säljaren överlåter till köparen med full äganderätt fastigheterna nr 2, 3, 4 och 8 i kvarteret Pilträdet inom Kungsholms församling i Stockholms stad för en köpeskilling av åtta miljoner (8 000 000) kronor, dock att från överlåtelsen undantages Serafimerlasarettets vid Hantverkargatan belägna gamla huvudentréportal med tillhörande entrébyggnader, vilken emellertid skall, därest ej annat mellan avtalsparterna överenskommes, av kronan före den 1 januari 1963 vara därifrån bortförd.

§ 2.

Säljaren äger rätt att intill den 1 januari 1961 utan ersättning fritt disponera över all i detta avtal överlåten egendom för ändamål, vilka avses i gällande bestämmelser angående Serafimerlasarettets drift m. m. ävensom att vidtaga sådana ändrade dispositioner, vilka föranledas av sagda bestämmelser. Därutöver för verksamhetens ändamålsenliga bedrivande önskvärda dispositioner beträffande de överlåtna fastigheterna må bero av överenskommelse mellan köpare och säljare.

Därest på grund av omständigheter, över vilka parterna icke kunna råda, hinder möter att före nämnda den 1 januari 1961 helt eller till någon del färdigställa nya lokaler för den medicinska undervisning, som bedrivs vid Serafimerlasarettet, förbinder sig köparen att, till dess sådana lokaler blivit färdigställda och undervisningen dit överflyttats, i motsvarande omfattning såsom huvudman uppehålla sjukhusdriften vid Serafimerlasarettet med bibehållande av därstädes anställd personal och med rätt för säljaren att i erforderlig utsträckning hava undervisningen dit förlagd. För den tid och i den mån, undervisningen sålunda efter den 31 december 1960 provisoriskt må vara förlagd till Serafimerlasarettet, skall säljaren lämna bidrag till bestridande av löner och pensioner vid lasarettet och till dess övriga driftkostnader efter samma grunder, som överenskommits genom det denna dag träffade avtalet angående upplåtande av Sabbatsbergs sjukhus för den medicinska undervisningen, dock att bidraget till de neurologiska och neurokirurgiska klinikerna skall utgå efter andra grunder, vilka med hänsyn till dessa klinikers beläggning med icke-stockholmsbor kunna finnas skäliga. I fråga om tillsättning av tjänst samt om läkarnas ställning till Stockholms stads sjukhusdirektion under berörda tid skola jämväl tillämpas bestämmelserna i nämnda avtal.

§ 3.

Köpeskillingen skall kontant erläggas genom insättning i Sveriges riksbank för kungl. statskontorets räkning under titel: »Kungl. Serafimerlasarettets köpeskillingsmedel» och bevis härom före den 1 juli 1948 avlämnas till ombudsmannen och byrådirektören i statskontoret.

§ 4.

Mom. 1. Köparen äger att med stöd av enbart detta avtal och sålunda utan att någon ytterligare handling av säljaren utfärdas, söka och erhålla lagfart å de genom detta avtal överlåtna fastigheterna, så snart detta avtal blivit godkänt i enlighet med vad nedan i § 9 sägs.

Vid samma tidpunkt skall säljaren till köparen avlämna lagfarts- eller äganderättsbevis rörande de överlåtna fastigheterna i den mån sådana bevis innehavas av säljaren.

Mom. 2. Säljaren, som intill den 1 januari 1961 svarar för att byggnaderna hållas brandförsäkrade till nu gällande brandförsäkringsbelopp, skall sagda dag till köparen överlämna brandförsäkringshandlingarna.

Å tiden före sagda dag belöpande brandskadeersättning skall tillfalla säljaren, som, i den mån hinder ej möter på grund av gällande avtal med köparen och Stockholms läns landsting angående driften av Serafimerlasarettet, äger förfoga över densamma efter enahanda grunder, som föreskrives i § 4 i det av Kungl. Maj:t den 30 juni 1937 godkända avtalet rörande statens övertagande av driften av Serafimerlasarettet.

Mom. 3. Köparen skall vidkännas all kostnad för lagfart å de av köparen förvärvade fastigheterna jämte för lagfarten erforderliga mättingsförrättningar.

§ 5.

Säljaren ansvarar för betalningen av de överlåtna fastigheterna belastande penningintekningar samt garanterar, att desamma skola den 1 januari 1961 antingen vara dödade eller ock till köparen överlämnas ävensom att fastigheterna vid sistnämnda tidpunkt icke äro belastade med servitut till förmån för annan än någon av de överlåtna fastigheterna.

§ 6.

Köparen uppbär den avkastning av de överlåtna fastigheterna, som belöper på tiden efter den 31 december 1960, samt ansvarar för skatter, onera och utskylder, som påföras fastigheterna och belöpa på samma tid. Säljaren ansvarar för de försålda fastigheternas på tiden därförinnan belöpande underhåll, skatter, onera och utskylder.

§ 7.

Med hänsyn till vad sålunda överenskommits förklarar sig Stockholms stad för tiden efter utgången av år 1960 icke gentemot Kungl. Maj:t och kronan samt stiftelsen Serafimerlasarettet eller annan hava några anspråk av vad slag de vara må, med avseende å de 200 sängar, vilka Stockholms stad tillförsäkrats att allt framgent få disponera vid Serafimerlasarettet, eller på grund av bidrag, som staden eljest lämnat till lasarettets byggande och utrustning.

§ 8.

Den säljaren tillhöriga lösa egendom, som användes för lasarettets drift och som finnes i behåll den 1 januari 1961, ingår icke i köpet. Rörande denna egendom bör i god tid före sagda dag särskild överenskommelse träffas mellan parterna.

§ 9.

Har detta avtal icke blivit godkänt före den 1 juni 1948 av stiftelsen Serafimerlasarettet ävensom av Stockholms stadsfullmäktige genom beslut, som

vinner laga kraft, samt av Kungl. Maj:t före den 1 juni 1948, skall avtalet anses hava till alla delar förfallit.

Härav äro upprättade två likalydande exemplar, varav köparen och säljaren tagit var sitt.

Stockholm den 1 december 1947.

För svenska staten:

Nils Löwbeer

Anders Örne Gösta Forssell Karl Wistrand H. Bergstrand

För Stockholms stad:

Harald Mårtens

Knut Anderson Helge Berglund Nils Hansson K. G. Tham Per Wetterdal

Förslaget till avtal med Stockholms läns landsting angående överlåtande till landstinget av ett antal vårdplatser å garnisonsavdelningen vid karolinska sjukhuset lyder sålunda:

I anslutning till ett denna dag träffat avtal angående försäljning till Stockholms stad av de stiftelsen Serafimerlasarettet tillhöriga fastigheterna nr:is 2, 3, 4 och 8 i kvarteret Pilträdet i Stockholm med därå befintliga byggnader har mellan svenska staten och Stockholms läns landsting — under förutsättning att före den 1 juli 1948 dels nämnda avtal godkännes av Kungl. Maj:t, stiftelsens styrelse och Stockholms stadsfullmäktige genom beslut, som vinner laga kraft, och dels vad nedan överenskommits godkännes av Kungl. Maj:t och Stockholms läns landsting — följande avtal träffats angående överlåtande till Stockholms läns landsting av ett antal vårdplatser vid Karolinska sjukhuset.

§ 1.

Staten överläter till Stockholms läns landsting 40 av de allmänna vårdplatserna å garnisonsavdelningen vid Karolinska sjukhuset att tillträdas den 1 januari 1961, allt under förutsättning, att dessa platser då icke erfordras för garnisonssjukvården.

Därest framdeles på grund av ändrade förhållanden ifrågavarande 40 platser anses lämpligen kunna upplåtas å annan eller andra avdelningar vid Karolinska sjukhuset, må härom särskild överenskommelse kunna träffas mellan landstinget och sjukhusets direktion.

§ 2.

För nämnda 40 platser skall landstinget vid platsernas övertagande till staten erlægga ett kontant belopp av 5 000 kronor per vårdplats, som skall anses täcka byggnadskostnader, tomtavgift och utrustningskostnader efter skäligen avskrivning, eller sålunda tillhopa 200 000 kronor.

§ 3.

Beträffande nämnda 40 platser skola i övrigt i tillämpliga delar gälla enahanda bestämmelser som ifråga om de av landstinget ursprungligen kontraherade å sjukhuset.

§ 4.

Med hänsyn till vad sålunda överenskommits och under förutsättning, att 40 platser, på sätt ovan sagts, ställas till landstingets förfogande, förklarar landstinget sig för tiden efter utgången av år 1960 icke gentemot staten eller stiftelsen Serafimerlasarettet hava några anspråk av vad slag det vara må med avseende å de 40 sängar, vilka landstinget tillförsäkrats att för all framtid få disponera vid lasarettet, eller på grund av bidrag, som landstinget eljest lämnat till lasarettets byggande och utrustning.

Stockholm den 1 december 1947.

För svenska staten:

Nils Löwbeer

Anders Örne *Gösta Forssell* *Karl Wistrand* *H. Bergstrand*

För Stockholms läns landsting:

F. Thun *L. Franzon* *E. Birke* *A. Piscator*

B. Sabbatsbergsavtalet.

Såsom principmotivering för inordnande av Sabbatsbergs sjukhus i den medicinska undervisningens tjänst anföres i kommissionens betänkande sammanfattningsvis följande.

En snar förflyttning av klinikerna vid serafimerlasarettet till annat eller andra sjukhus vore av flera skäl önskvärd. Klinikernas nuvarande läge vore sålunda olämpligt, när lasarettet icke vore ett fullständigt centralsjukhus med de möjligheter till samarbete med olika specialkliniker, som vore av betydelse icke blott för sjukvården utan även för forskning och undervisning. En väsentlig olägenhet för undervisningen tillkomme jämväl genom överflyttande av karolinska institutets teoretiska institutioner från grannskapet av serafimerlasarettet till Norrbacka-området. Med hänsyn till angelägenheten av att åt karolinska institutets till serafimerlasarettet nu förlagda kliniker för framtiden bereddes en sådan förläggning, som tillförsäkrade medicinsk utbildning och forskning så gynnsamma arbetsbetingelser som möjligt, samt till önskvärdheten av nära förbindelser med klinikerna och de vetenskapliga institutionerna på Norrbacka-området, kunde därför den medicinska undervisningens kvarblivande på serafimerlasarettet icke godtagas annat än som ett relativt kortvarigt provisorium.

Kommissionen, som utgått från att den neurologiska och den neurokirurgiska kliniken å serafimerlasarettet vid dess nedläggande skulle överflyttas till karolinska sjukhuset, hade därför inskränkt sig till att undersöka möjligheterna för förläggande av återstående delar av lasarettet till antingen karolinska sjukhuset eller något stadens sjukhus.

Tanken på att förlägga serafimerlasarettets medicinska och kirurgiska kliniker till karolinska sjukhuset, varigenom detta sjukhus skulle komma att utrustas med dubbelkliniker i medicin och kirurgi, hade visat sig vara ogenomförbar

redan på den grund, att Stockholms stad vägrat sin medverkan till uppförande över huvud taget av dubbelkliniker vid karolinska sjukhuset. Att utan stadens medverkan skrida till uppförandet av dylika kliniker skulle medföra allvarliga risker för att patientmaterialet skulle bliva otillräckligt, vartill komme de ekonomiska konsekvenserna för staten vid uteblivandet av bidrag från staden för färdigställande och drift av klinikerna. Hänsyn måste även tagas till nödvändigheten av att reservera tillräckligt utrymme å karolinska sjukhusets tomt för ännu icke förutsedda ändamål.

Som bästa tänkbara förlägningsplats för serafimerlasarettets medicinska och kirurgiska kliniker med tillhörande institutioner — det moderna Södersjukhuset hade staden bestämt motsatt sig att upplåta såsom undervisnings-sjukhus — hade därefter återstått Sabbatsbergs sjukhus på grund av dess nära belägenhet till Norrbacka-området samt med hänsyn till att staden stode i begrepp att ny- och ombygga detta sjukhus till ett modernt centralsjukhus. Genom att dit överflytta nyssnämnda kliniker och institutioner från serafimerlasarettet vunnes den fördelen, att en stor del av Stockholms stads omfattande och ur undervisningssynpunkt synnerligen värdefulla sjukhusklientel komme att ställas i den medicinska forskningens och undervisningens tjänst. Härtill komme de stora fördelar, som framför allt i fråga om teoretiska studier och forskning skulle beredas vederbörande lärare och kandidater genom att de ifrågavarande klinikerna efter en sådan förflyttning skulle komma att ligga relativt nära karolinska institutets teoretiska institutioner och bibliotek.

Staden hade även förklarat sig villig att för den medicinska undervisningen upplåta å Sabbatsbergs sjukhus beslutade nya medicinska och kirurgiska avdelningar med tillhörande institutioner. Detta medgivande hade under förhandlingarnas gång utsträckts till att — utöver redan tidigare avtalade kliniker å sjukhuset, nämligen en kvinnoklinik och en ögonklinik — omfatta jämväl av staden å sjukhuset planerade en pediatrik klinik, en psykiatrisk klinik, en radioterapeutisk klinik och en fysioterapeutisk avdelning jämte ett stadens bakteriologiska centrallaboratorium, vilka samtliga av sakkunskapen vitsordats vara behövliga för den vid institutet bedrivna forskningen och undervisningen.

Häri genom komme den medicinska undervisningen att för framtiden koncentreras till två närbelägna undervisningssjukhus, varav det ena, Sabbatsbergs sjukhus, skulle reserveras för karolinska institutets dubbelkliniker.

Ett inordnande av Sabbatsbergs sjukhus i den medicinska undervisningens tjänst innebure visserligen en avvikelse i viss mån från den s. k. enhetstanken, som legat till grund för beslutet om uppförandet av karolinska sjukhuset och som innebure, att alla de institutioner, teoretiska och praktiska, av vilka karolinska institutet för sin verksamhet vore i behov, skulle sammanföras till Norrbacka-området i statens regi.

Denna enhetstanke hade, såsom under tidigare sjukhusutredningar upprepade gånger framhållits, det tredubbla syftet:

att till ett nära lokalt samband förena undervisningsklinikerna, så att samt-

liga kliniska grenar erhöle det stöd för sjukvård, undervisning och forskning, som ett fullständigt och väl utrustat centralsjukhus kunde giva;

att sammanföra de teoretiska institutionerna på sådant sätt, att de kunde dels inbördes bekvämt samarbeta, dels stå alla klinikerna till vederbörlig tjänst; samt

att bibliotek och administrationslokaler vore så bekvämt tillgängliga som möjligt för karolinska institutets alla arbetare.

Med hänsyn såväl till att de kliniska specialgrenar, som icke bleve representerade på Sabbatsbergs sjukhus utan endast på karolinska sjukhuset, komme att befinna sig på så nära avstånd från Sabbatsbergs sjukhus, att samarbete med dem utan svårighet torde kunna ske, som till att Sabbatsbergs sjukhus vore beläget på ungefär samma avstånd från karolinska institutets teoretiska institutioner som karolinska sjukhusets mest avlägsna avdelningar, hyste förhandlingskommissionen, stödd på bland annat karolinska institutets lärarkollegium, den uppfattningen, att genom förläggning av de s. k. dubbelinstitutionerna till Sabbatsbergs sjukhus enhetstanken bleve förverkligad så fullständigt som det vore möjligt i en storstad som Stockholm och vid en medicinsk högskola av karolinska institutets storlek.

Kommissionen övergår härefter till att behandla de särskilda kliniker och institutioner vid Sabbatsbergs sjukhus, som enligt kommissionens förslag skulle upplåtas för den medicinska undervisningen.

Medicinska och kirurgiska klinikerna. Vid förhandlingarna inför kommissionen hade, anför kommissionen, i samförstånd med vederbörande ämnesrepresentanter enighet vunnits därom, att klinikerna skola omfatta vardera cirka 180 allmänna vårdplatser.

Motsvarande antal vårdplatser vid karolinska sjukhuset utgör, framhåller kommissionen, för vardera kliniken 150. Härvid måste dock bemärkas, att vid karolinska sjukhuset för undervisning i kirurgi 100 garnisonsplatser stå till förfogande samt att undervisningen i medicin därstädes kommer att få tillgång till synnerligen viktigt patientmaterial å de beslutade tuberkulos- och reumatologklinikerna.

Beträffande antalet enskilda vårdplatser hade, anför kommissionen vidare, däremot delade meningar rått, i det att från stadens sida endast planerats 14 dylika vårdplatser vid vardera kliniken, medan vederbörande ämnesrepresentanter inför kommissionen betonat önskvärldheten av minst samma antal enskilda vårdplatser som vid motsvarande kliniker å serafimerlasarettet och karolinska sjukhuset eller vid vardera kliniken 25 stycken. Erinras finge i detta sammanhang, att vid den beslutade nya kvinnokliniken vid Sabbatsbergs sjukhus antalet enskilda vårdplatser avtalats till 22—27 stycken.

Parterna hade slutligen enats om ett antal av cirka 20 enskilda vårdplatser vid vardera kliniken.

Kommissionen uttrycker den förhoppningen, att vid bestämmandet av anta-

let enskilda vårdplatser största möjliga hänsyn måtte inom avtalets ram tagas till de av ämnesrepresentanterna uttryckta önskemålen. I anslutning härtill betonar kommissionen, att i det enskilda patientmaterialet ofta inginge för forskningen synnerligen viktiga särfall samt att en tillräckligt stort tilltagen enskild vårdavdelning medförde den fördelen för hela kliniken, att vederbörande överläkare knötes fastare till sin klinik än om han för vård av sitt enskilda patientmaterial måste anlita andra sjukvårdsinrättningar i staden.

Kvinnokliniken. Genom beslut den 30 november 1945 har Kungl. Maj:t godkänt avtal rörande samarbete mellan staten och staden angående uppförande och drift av denna klinik.

Kommissionen uttalar, att, enär denna klinik inginge som en del av det nya undervisningssjukhuset, det syntes kommissionen både lämpligt och riktigt, att det nya avtalet om Sabbatsbergs sjukhus i hela dess vidd bleve tillämpligt jämväl å kvinnokliniken.

Ögonkliniken. Genom beslut den 30 maj 1947 har Kungl. Maj:t godkänt avtal rörande upplåtande av ögonavdelningen vid Sabbatsbergs sjukhus för undervisningsändamål. Detta avtal, som trätt i kraft den 1 juli 1947, gäller tills vidare med ett års ömsesidig uppsägningstid.

Såsom framgår av § 15 i Sabbatsbergsavtalet ha parterna enats om att, så snart någondera av de medicinska och kirurgiska klinikerna tages i bruk för undervisningsändamål, sistnämnda avtal i vad det avser tillsättande och avlönande av personal, läkarnas ställning till sjukhusdirektionen samt fördelningen av driftkostnaderna jämväl skall tillämpas å ögonkliniken.

Pediatrisk klinik. Karolinska institutets dubbelklinik för pediatrik är förlagd till Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn. Anstalten tillhör H. K. H. Kronprinsessan Lovisas förening för barnsjukvård. Sjukvården å anstalten bedrivs å en medicinsk avdelning om 81 och en kirurgisk avdelning om 69 vårdplatser, tillhoppa 150 vårdplatser. Vid anstalten finnes jämväl anordnad pediatrisk poliklinik.

Vårdanstalten, som öppnades år 1854, är för närvarande belägen å västra delen av kvarteret Kronoberg å Kungsholmen. Denna tomt uppläts år 1891 av Stockholms stadsfullmäktige åt föreningen »för uppförande av nytt barnsjukhus att av vederbörande sjukhusstyrelse disponeras så länge det upplättna området användes till barnsjukhus».

Undervisning i pediatrik har meddelats vid vårdanstaltens medicinska avdelning sedan år 1885. Enligt i ämnet mellan vårdanstaltens styrelse och karolinska institutets lärarkollegium träffad överenskommelse bestrides befattningen som överläkare vid nämnda avdelning av den av institutets professorer i pediatrik, som lärarkollegiet därtill förordnar. Härjämte utgår statsanslag till avlöning av underordnade läkare m. m.

Stadens delegerade ha, framhåller kommissionen, nu meddelat, att staden avsåge att i samband med ny- och ombyggnaden av Sabbatsbergs sjukhus och i samverkan med H. K. H. Kronprinsessan Lovisas förening för barnavård upp-

föra en pediatrik avdelning vid Sabbatsbergs sjukhus om cirka 120 allmänna medicinska vårdplatser och en enskild avdelning om cirka 10 platser samt att staden vore villig att upplåta densamma till karolinska institutet såsom en institutets pediatrika klinik.

Kommissionen finner det uppenbart, att, därest uppgörelse träffas mellan nämnda förening och staden om nedläggande av Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt, varvid även frågan om den framtida användningen av föreningens fonder måste lösas, den pediatrika undervisning, som nu bedrivs vid vårdanstalten, måste förflyttas till annat sjukhus. Beträffande klinikens förläggning kunde andragas samma skäl, som anförts i fråga om serafimerlasarettets medicinska och kirurgiska kliniker, ity att från stadens sida förklarats, att staden icke vore villig att medverka vid dess eventuella förläggande till karolinska sjukhuset. Kommissionen anför vidare i fråga om klinikens omfattning följande.

Professorn Lichtenstein har uttryckt önskemål om att kliniken borde omfatta cirka 150 allmänna medicinska vårdplatser, varav ett mindre antal platser å en karantäns- och isoleringsavdelning samt å en psykopatavdelning. En klinik av den utav staden planerade storleken kommer visserligen att bli något mindre än den beslutade pediatrika kliniken å karolinska sjukhuset, där klinikens medicinska avdelning omfattar 140 allmänna och 13 enskilda vårdplatser (jämta en kirurgisk avdelning om 60 allmänna och 6 enskilda vårdplatser) men torde i allt fall bli tillfyllest för sitt ändamål. Parterna ha enats om att av klinikens allmänna vårdplatser ett mindre antal skall reserveras för en karantäns- och isoleringsavdelning och för en psykopatavdelning. Med hänsyn till klienteletts särskilda beskaffenhet har vidare enighet vunnits om att kliniken skall förses med en särskild röntgenavdelning.

Psykiatriska kliniken. Kommissionen framhåller till en början att Stockholms stad avsåge att vid Sabbatsbergs sjukhus uppföra en psykiatrisk avdelning om cirka 100 allmänna och 10 enskilda vårdplatser och att staden hade förklarat sig villig att ställa även denna avdelning till undervisningens förfogande.

Beträffande behovet av en psykiatrisk avdelning för sjukvården vid Sabbatsberg erinrar kommissionen om att medicinalstyrelsens den 11 september 1945 framlagda tioårsplan för den statliga sinnessjukvården m. m. omfattar, bland annat, inrättandet av till kroppssjukhusen anslutna psykiatriska avdelningar för lindrigare psykiska sjukdomsfall (begynnande psykos, psykoneuroser m. m.), vilket förslag i princip genomgående tillstyrkts av hörda myndigheter. 1946 års riksdag hade i princip godkänt sagda förslag genom att bestämma grunderna för statsbidrag till psykiatriska avdelningar vid kroppssjukhusen. Motiveringen till detta riksdagens beslut återfunnes i Kungl. Maj:ts proposition nr 177 till 1946 års riksdag angående utbyggnad av sinnessjukvården m. m.

Efter en redogörelse för statsrådets och chefens för socialdepartementet uttalande till statsrådsprotokollet för den 8 mars 1946 i nämnda fråga anför

kommissionen, att representanter för de inre medicinska och psykiatriska avdelningarna vid undervisningssjukhusen och de kommunala sjukhusen i Stockholm vid sammanträde inför kommissionen enhälligt tillstyrkt inrättandet av en psykiatrisk undervisningsavdelning vid Sabbatsbergs sjukhus samt betygat, att erfarenheten från de svenska kroppssjukhus, där psykiatriska avdelningar inrättats (undervisningssjukhusen i Uppsala, Lund och Stockholm samt kommunala sjukhus i Stockholm, Göteborg, Malmö och Vänersborg) vore mycket god.

Kommissionen återger härefter följande av professorn i psykiatri vid karolinska sjukhuset Torsten Sjögren i skrivelse till kommissionen gjorda uttalande i frågan om den medicinska undervisningens och forskningens behov av ytterligare en psykiatrisk undervisningsklinik i huvudstaden:

Undervisningen i psykiatri har hittills varit ordnad på det sättet, att 3 tvåmånaders kurser i ämnet, omfattande 32 föreläsningstimmar, hållits av professorn i ämnet. Därjämte har under samma tid polikliniska föreläsningar och demonstrationer hållits av docent i ämnet. Som av olika sakkunniga framhållits, har antalet undervisningstimmar visat sig vara för litet och läkarutbildningssakkunniga ha föreslagit en utvidgning av psykiatrikursen med 50 procent.

Med hänsyn till ämnets storlek samt medicinska och samhälleliga betydelse är det emellertid ett faktum, att även med denna utvidgning blir det ej möjligt att medhinna undervisning i en så viktig del av ämnet som neuroslära och därmed sammanhängande psykoterapi.

Under en följd av år har tid efter annan därför frivilliga kurser hållits i dessa delar av ämnet med ett antal olika experter som föreläsare, omfattande i allmänhet 20 föreläsningstimmar. Dessa frivilliga kurser ha omfattats med stort intresse och tillslutning av de studerande. Enligt min bestämda mening skulle det vara av synnerligen stort värde, om den planerade psykiatriska kliniken vid Sabbatsbergs sjukhus skulle kunna ställas i den medicinska undervisningens tjänst på så sätt, att där meddelades kurser i neuroslära och psykoterapi.

Till komplettering av utbildningen har hittills frivillig assistenttjänstgöring varit ordnad omfattande i allmänhet en månad. Enligt läkarutbildningssakkunnigas förslag bör obligatorisk assistenttjänstgöring införas. Det kommer emellertid att medföra betydande svårigheter att ordna denna assistenttjänstgöring för ett så stort antal studerande å ett rationellt sätt. Undervisningen skulle bli betydligt mera effektiv om ett antal, förslagsvis hälften av de tjänstgörande, skulle kunna fullgöra denna assistenttjänstgöring vid den planerade kliniken vid Sabbatsbergs sjukhus.

I avsikt att lämna en kort överblick över de stora och nya uppgifter, som psykiatrien måste söka att bemästra, då det gällde att i Sverige från grunden bygga upp ett fast och allmänt samarbete mellan kroppssjukhusen och sjuksjukvården, återger kommissionen en artikel av överläkaren vid Södersjukhusets psykiatriska avdelning, docenten Snorre Wohlfart, i socialmedicinsk tidskrifts skriftserie år 1946 samt en redogörelse av professorn Hilding Berglund för hans ingående studier av sinnessjukvården i Nordamerikas förenta stater (Sv. läkartidning nr 17, 1947).

Härpå anför kommissionen:

Kommissionen håller före, att behovet av ett ökat antal vårdplatser för sinnessjukvård är klart ådagalagt genom föreliggande utredning samt att det för sinnessjukvårdens vidare utveckling och förbättring är av stor betydelse, att psykiatriska avdelningar inrättas vid de stora kroppssjukhusen. Statsmakterna ha uttalat sig för önskvärdheten av sådana sjukhusavdelningar och under vissa villkor beviljat statsanslag till deras uppförande och drift. Vid universitetssjukhusen och det fåtal svenska kommunala kroppssjukhus, där psykiatriska avdelningar inrättats, har deras betydelse för hela sjukvården i hög grad uppskattats.

Med hänsyn till sjukvårdens behov synes således anordnandet av en psykiatrisk vårdavdelning vid Sabbatsbergs sjukhus synnerligen väl motiverat. Karolinska institutets lärarkollegium och särskilda sakkunniga ha förordat, att denna avdelning ställes i den psykiatriska undervisningens och forskningens tjänst.

Starka skäl böra förebringas för att kunna förorda inrättandet av ytterligare en klinik — en ny parallellklinik — i psykiatri vid institutet jämte den nuvarande psykiatriska kliniken vid karolinska sjukhuset. De motiv, som ovan framlagts, synas emellertid ge vid handen, att inrättande av denna klinik utgör en betydelsefull förutsättning för en framgångsrik utveckling av den psykiatriska sjukvården och läkarutbildningen i Sverige.

Uppgiftens kärnpunkt är att på ett nytt och verksamt sätt bereda den svenska psykiatrien för uppgiften att, jämte de egentliga sinnessjukdomarna, övertaga behandlingen av neuroserna och psykoneuroserna, det vill säga nervsjukdomar av funktionell art och störningar av personlighetens jämvikt av själsligt (psykogen) ursprung med allehanda övergångsformer till de egentliga sinnessjukdomarna. Vilken roll dessa funktionella nervsjukdomar spela i samhället och för sjukvården, framgår därav, att ungefär hälften av de för själsrubbingar vårdbehövande tillhöra dessa sjukdomsgrupper, för vilkas omhändertagande sinnessjukvården hos oss hittills saknat en fast organisation, men som, om de i tid komma till behandling, i stor utsträckning kunna läkas.

Först genom inrättande av psykiatriska avdelningar med tillhörande behandlingsavdelningar och polikliniker för öppen vård är det möjligt att skänka dessa sjuka en effektiv behandling. Verkan av även den mest genomtänkta organisation av neurosvården står eller faller dock med lösningen av personalproblemet, det vill säga med möjligheten att anskaffa socialpsykologiskt väl utbildade läkare, sköterskor, sociala kuratorer och andra medhjälpare i denna sjukvård. Därtill fordras en organisation för undervisning och praktisk utbildning i psykiatri av helt andra mått än som hittills hos oss stått till buds, ett förhållande, som även beaktats i direktiven för den av statsrådet och chefen för inrikesdepartementet nyligen tillsatta beredningen för fortsatt handläggning av frågan om sinnessjukvårdens effektivisering och utbyggnad.

Läkarutbildningssakkunniga ha föreslagit en utvidgning av den nuvarande undervisningskursen i psykiatri för studenter med 50 procent och enligt sinnessjukläkarna kräves en fördubbling av såväl den praktiska som den teoretiska studentundervisningen i ämnet; förutom utbildning av en stab av medhjälpare, såsom ovan skildrats.

Enligt psykiatricis mening behöves minst en professur i »social psykiatri» och många flera underordnade läkar- och lärarbefattningar. Även med en fördubbling av det nuvarande antalet undervisningstimmar blir det, enligt professor Sjögrens mening, ej möjligt för en professor att medhinna undervis-

ning i en så viktig del av ämnet som neurolära och därmed sammanhängande psykoterapi.

Det synes bliva förenat med betydande svårigheter att vid den nuvarande kliniken å karolinska sjukhuset på ett rationellt sätt anordna den praktiska utbildningen av medicine kandidater genom obligatorisk assistenttjänstgöring i psykiatri, såsom läkarutbildningssakkunniga föreslå. Undervisningen skulle säkerligen kunna göras betydligt mera effektiv, om en del av de studerande finge fullgöra denna tjänst å en psykiatrisk klinik vid Sabbatsberg.

Genom den nya avdelningens infogande i kroppssjukhuset blir det även möjligt att rycka in kunskapen om neuroserna och de psykogena psykoserna i den allmänna läkarutbildningen.

Betydelsen av vetenskaplig forskning för vidare utveckling av dessa psykiatriens vitala områden ligger i öppen dag.

På grund av vad ovan anförts vill kommissionen förorda, att en avdelning för psykiatri om 110 platser inrättas vid Sabbatsbergs sjukhus och ställes i den medicinska undervisningens tjänst med särskild uppgift att meddela studentundervisning och läkarutbildning i neurolära och psykoterapi samt idka vetenskaplig forskning i dessa ämnen.

Radioterapeutiska kliniken. Professorn i radioterapi vid karolinska institutet, överläkaren vid karolinska sjukhusets radioterapeutiska klinik E. Berven samt överläkaren vid Södersjukhusets röntgenterapiavdelning H. Ahlbom ha till kommissionen överlämnat en promemoria beträffande inrättandet av en undervisningsavdelning för radioterapi vid Sabbatsbergs sjukhus. I denna anföres rörande behovet av undervisning vid sjukhusets radioterapeutiska avdelning följande.

Strålbehandlingen av elakartade tumörer och även av vissa andra sjukdomar, framförallt blodsjukdomar, vissa former av tuberkulos, subkroniska och kroniska ledsjukdomar samt andra inflammatoriska processer har fått allt större omfattning. Sålunda behandlas praktiskt taget numera de flesta former av sarkom i ytliga och djupliggande organ, alla former av hudtumörer, läpptumörer, munhålan och svalgets samt matstrupens tumörer och slutligen också de maligna tumörerna i de kvinnliga och manliga könsorganen med röntgen- och radiumstrålning.

Patienter, som lida av nu nämnda sjukdomar, söka ofta direkt till de strålterapeutiska klinikerna eller röntgenavdelningarna vid lasaretten eller remitteras dit från läkarna i landet, och behandlingen utföres på dessa avdelningar. Följden härav är, att dessa patienter som regel icke vårdas på undervisnings-sjukhusens övriga avdelningar, varför de icke komma till nytta i undervisningens tjänst. En betänklig lucka finnes därför redan i de nu verksamma unga läkarnas kunskaper.

För undervisningen av de medicine studerandena och för fortbildningen av läkarna är det sålunda av största betydelse, att undervisning bedrivs vid de strålterapeutiska avdelningar, där sådan kan meddelas. Denna undervisning är nödvändig, när det är av största vikt, att de praktiserande läkarna känna till svulstdiagnostiken, framförallt de tidiga symtomen av de elakartade tumörerna, där en tidig diagnos utgör en av huvudbetingelserna för bestående läkning.

Hittills har undervisningen i strålterapi varit frivillig, men karolinska institutets lärarkollegium har tillstyrkt obligatorisk undervisning, omfattande minst

15 undervisningstimmar, och i den nya planen för de medicinska studierna har en sådan obligatorisk undervisning även föreslagits.

För närvarande meddelas undervisning vid Konung Gustaf V:s jubileumskliniker i Stockholm och Lund och kommer att meddelas vid jubileumskliniken i Göteborg. Möjligen kommer också undervisning att i framtiden kunna ordnas vid akademiska sjukhuset i Uppsala.

För att bedriva en tillfredsställande undervisning är det nödvändigt, att de medicine studerandena deltaga i poliklinik- och klinikarbetet vid sidan av föreläsningarna, vilket medför en betydande arbetsbörda för lärarna. Med det studentantal, som för närvarande finnes i Stockholm, är det nödvändigt att anordna minst 6 kurser årligen, då högst 15 deltagare lämpligen böra förekomma i varje kurs. Av dessa böra högst 4 förläggas till jubileumskliniken, av vilka 2 böra ledas av professorn i radioterapi och 2 av en biträdande lärare. Det blir därför nödvändigt att förlägga undervisningen för de 2 återstående kurserna till ett annat därför lämpat sjukhus. Med den föreslagna utbyggnaden av röntgenbehandlingsavdelningen vid Sabbatsbergs sjukhus kommer denna att bli väl rustad för en sådan undervisning.

Enligt vår mening är det nödvändigt att undervisning i strålterapi anordnas på den planerade avdelningen.

Kommissionen tillägger härtill, att kommissionen med stöd av vad i denna fråga anförts ansåge det för den medicinska undervisningen erforderligt, att en radioterapeutisk avdelning med cirka 30 vårdplatser inrättades vid Sabbatsbergs sjukhus för deltagande i karolinska institutets undervisning i radioterapi.

Fysioterapeutiska avdelningen. Vid karolinska sjukhuset gives fysikalisk terapi av olika art vid tre från varandra helt skilda avdelningar. Sålunda gives vid radiumhemmet röntgen- och radiumbehandling samt ljusbehandling, vid gymnastikavdelningen sjukgymnastik och massage samt vid avdelningen för fysikalisk terapi bad och inpackningar, kortvåg m. m.

Undervisning för medicine kandidater förekommer endast beträffande sjukgymnastik och massage. Den sker i form av en tre gånger årligen upprepad föreläsningsserie, omfattande 8 dubbeltimmar. Kursen, som är obligatorisk, gives på sjukhusets gymnastikavdelning och fullgöres vanligen i samband med kursen i medicinsk propedeutik.

Ifråga om behovet av utökad undervisning i fysikalisk terapi ha professorerna vid karolinska institutet Nanna Svartz och E. Berven i skrivelse till institutets lärarkollegium anført följande.

Undervisningen i fysikalisk terapi för de medicine kandidaterna måste oundgängligen utökas så att den kommer att omfatta samtliga grenar av denna behandlingsform.

Då de fysioterapeutiska avdelningarna på karolinska sjukhuset icke kunna beräknas helt fylla behovet av lokaler för sådan undervisning, synes det oss nödvändigt att vid Sabbatsbergs sjukhus inrättas en fysioterapeutisk avdelning, där även undervisning kan bedrivas.

En sådan avdelning bör utformas som en enhet under ledning av en gemensam chef, och vid avdelningen bör givas behandling med såväl sjukgymnastik och massage som andra grenar av fysioterapien såsom termoterapi, hydroterapi, elektroterapi o. s. v. Huruvida behandlingsavdelningen bör utrustas med egen

sjukavdelning, kan för närvarande icke avgöras, utan denna fråga måste underkastas en grundligare utredning.

Föreståndaren för en avdelning av detta slag bör äga grundlig utbildning i invärtes medicin samt specialutbildning inom området för fysikalisk terapi.

Institutets lärarkollegium har i skrivelse till kommissionen förklarat sig i princip ansluta sig till det av professorerna Svartz och Berven framlagda förslaget.

Kommissionen framhåller för egen del, att från stadens sida förklarats, att staden — oberoende av vilken ståndpunkt staten intoge — ämnade inrätta en fysioterapeutisk avdelning vid Sabbatsbergs sjukhus. Beträffande frågan om denna avdelning bör upplätas för undervisningsändamål eller ej anför kommissionen:

Kommissionen, som i denna fråga rådfört sig med, förutom professorerna Svartz och Berven, representanter för ifrågavarande behandlingsmetoder vid karolinska sjukhuset och Södersjukhuset, har blivit övertygad om önskvärdheten av en mera centraliserad och samtidigt utökad undervisning i fysikalisk terapi. Härför torde denna nya avdelning å Sabbatsbergs sjukhus, till vilken även avses skola anslutas en reumatikerdispensär, bliva särskilt lämpad med hänsyn till att den planeras att omfatta samtliga de behandlingsformer, som böra anknytas till en dylik avdelning. Framhållas bör även att tillkomsten av en sådan centralanstalt för fysikalisk terapi vid ett undervisningssjukhus kan vara ägnad att befärja forskningen på områden, som hittills kommit något i skymundan i jämförelse med andra discipliner.

Ifråga om behovet av särskilda vårdplatser för en dylik avdelning — ett antal av 25 stycken har ifrågasatts — råda delade meningar mellan de sakkunniga, varför denna fråga av staden ställts på framtiden.

Röntgendiagnostiska institutionen. Röntgenavdelningen vid serafimerlasarettet utgjorde, anför kommissionen, från år 1914 till och med år 1939 ensam karolinska institutets undervisningsinstitution för röntgendiagnostik och hade efter inrättandet av den röntgendiagnostiska institutionen vid karolinska sjukhuset år 1940 upprätthållit institutets halva undervisning i sagda ämne. Sedan år 1945 vore föreståndaren för serafimerlasarettets röntgenavdelning professor i röntgendiagnostik vid institutet, som alltså i detta ämne hade en dubbelprofessur.

Lärarkollegiet hade i skrivelse till kommissionen framhållit, att vid en eventuell flyttning av serafimerlasarettets medicinska och dess kirurgiska klinik till Sabbatsberg den lasarettet tillhöriga röntgendiagnostiska undervisningsinstitutionen samtidigt borde dit förläggas, samt särskilt betonat, att kravet på denna avdelnings kapacitet enligt erfarenheterna från serafimerlasarettet och karolinska sjukhuset alltjämt ökades i hastig takt på grund av röntgendiagnostikens snabba utveckling samt att denna avdelning behövde egen föreläsningssal med demonstrationsmöjligheter för undervisningsändamål.

Kommissionen framhåller för sin del, att röntgendiagnostikavdelningen vid Sabbatsberg bör så inrättas, att den kan ersätta karolinska institutets nuvarande undervisningsinstitution för röntgendiagnostik vid serafimerlasarettet,

samt understryker lärarkollegiets hemställan, att denna avdelning så anbringas och planlägges, att möjlighet finnes till en avsevärd utvidgning.

Kommissionen redogör härefter för sådana vid sjukhuset planerade gemensamma avdelningar och institutioner, som erfordras vid varje större central-sjukhus, såsom en *upptagningsavdelning*, en *isoleringsavdelning*, *patologisk institution* och *centrallaboratorier* för kemi, fysiologi och bakteriologi m. m. Det torde vara tillfyllest, att jag närmare berör redogörelsen, i vad densamma avser patologiska institutionen och centrallaboratorierna.

Patologiska institutionen. Den patologiska institutionen vid Sabbatsbergs sjukhus har under en lång följd av år efter medgivande ursprungligen av stadens hälsovårdsnämnd varit upplåten till karolinska institutet för undervisning i allmän patologi. Föreståndare för institutionen har hela tiden varit professorn i allmän patologi och patologisk anatomi vid karolinska institutet. Staten har icke bidragit till vare sig anläggningskostnaderna eller driften av institutionen i annan form än att som föreståndare för institutionen fungerat nämnde professor.

Från stadens sida har begärts, att staten skulle, liksom i fråga om andra avdelningar vid sjukhuset, som ställdes till undervisningens förfogande, lämna bidrag till anläggningskostnaderna för institutionsbyggnaden.

Kommissionen har funnit denna begäran skälig.

Centrallaboratorierna. Kommissionen anför:

Enligt Stockholms stads bygnadsplaner skall Sabbatsbergs sjukhus förses med tre »centrallaboratorier», ett för kemi, ett för fysiologi och ett för bakteriologi, vilka samtliga skola ställas till undervisningens tjänst. Dessa laboratorier skola till sin organisation och sina uppgifter för sjukvård och undervisning i huvudsak överensstämma med motsvarande laboratorier å serafimerlasarettet.

Enligt 1947 års riksdags beslut har vid vart och ett av serafimerlasarettets centrallaboratorier för respektive kemi, fysiologi och bakteriologi inrättats en laboratoriefattning på karolinska institutets stat med överläkares ställning vid sjukhuset. Dessa laboratorier skola förestå var och en sitt laboratorium med skyldighet att svara för förekommande undersökningar för sjukvårdsändamål och samtidigt meddela undervisning och utöva forskning inom sitt ämne.

Centrallaboratorierna för kemi och för fysiologi vid Sabbatsberg böra enligt kommissionens mening övertaga de uppgifter, som nu åligga motsvarande institutioner å serafimerlasarettet, och de av riksdagen vid serafimerlasarettet nyinrättade överläkar- och laboratoriefattningarna överflyttas till Sabbatsberg. För dessa båda centrallaboratorier syntes ock utan vidare kunna godtagas samma bestämmelser, som föreslagits beträffande byggnads-, utrustnings- och driftkostnader för övriga vid Sabbatsberg nyuppförda avdelningar i undervisningens tjänst.

Centrallaboratoriet för bakteriologi vid Sabbatsberg skulle enligt tidigare förslag ha en med de båda andra centrallaboratorierna överensstämmande orga-

nisation och ställning inom sjukvården och undervisningen. Enligt stadsfullmäktiges beslut skall emellertid Sabbatsbergs centrallaboratorium för bakteriologi sammanföras med ett sjukhusdirektionens bakteriologiska centrallaboratorium för stadens samtliga sjukhus. Det bakteriologiska centrallaboratoriet kommer därför att intaga en särställning, som torde föranleda särskilda överväganden beträffande statens deltagande i kostnaderna för dess uppförande och drift. Kommissionen anför vidare bland annat följande.

Det är icke stadens avsikt och ej heller med hänsyn till arbetsmetoderna lämpligt, att särskilda lokaler inrättas för det bakteriologiska arbetet vid Sabbatsbergs sjukhus, utan detta kan med större fördel utföras i de gemensamma rutinlaboratorierna inom direktionens centrallaboratorium.

Undervisningen och forskningen erhålla ett mycket värdefullt tillskott därigenom, att det rika och omväxlande materialet från sjukhusdirektionens hela laboratorium ställes till deras förfogande. Särskilt betydelsefullt är därvid epidemisjukhusets bidrag till undersökningsmaterialet.

Om alltså rutinlaboratorierna bliva gemensamma för alla i centrallaboratoriet deltagande sjukhus, kräva däremot karolinska institutets studentundervisning och forskning särskilda lokaler och dessa lärere kunna inrymmas i en tillbyggnad till sjukhusdirektionens laboratorier utan att den redan utarbetade byggnadsplanen rubbas.

Undervisningen i bakteriologi är för närvarande fördelad på två kurser. En kurs i allmän bakteriologi med laborationsövningar gives två gånger årligen av t. f. professorn i bakteriologi åt medicine studerande före medicine kandidatexamen. En annan kurs om 8 timmar med föreläsningar och demonstrationer för medicine kandidater gives av laboratorn i klinisk bakteriologi samtidigt med varje kurs i medicin såväl på karolinska sjukhuset som på serafimerlasarettet (2 kurser på tre terminer).

På grund av vad sålunda och i övrigt anförts föreslår kommissionen, att icke någon särskild avdelning för det bakteriologiska rutinarbetet vid Sabbatsbergs sjukhus inrättas inom sjukhusdirektionens centrallaboratorium för bakteriologi; att i stället material från detta laboratorium ställes till förfogande för karolinska institutets forskning och undervisning; att särskilda lokaler för studentundervisning och forskning uppföras i anslutning till centrallaboratoriet; att den nuvarande laboratorn i bakteriologi vid serafimerlasarettet, som bör kvarstå på karolinska institutets stat, förordnas såsom en av överläkarna vid sjukhusdirektionens centrallaboratorium för bakteriologi för att förestå en del av laboratoriets rutinarbete och samtidigt företräda undervisningen och forskningen inom den kliniska bakteriologien.

Kommissionen övergår slutligen till att behandla frågorna om fördelning av anläggnings- och driftkostnaderna samt tillsättning av befattningshavare.

Anläggningskostnadernas fördelning. Avtalsförslaget innebär, att staten skall bidra med 25 procent av de verkliga totalkostnaderna för anläggningarnas färdigställande och utrustning. Bidraget avser icke blott de allmänna utan även de enskilda avdelningarna. Dyligt bidrag skall även utgå för de kostnader för ny- och ombyggnads- ävensom ändrings- och förbättringsarbeten och i

samband härmed stående utrustning, som sedermera tillkomma och som ej äro att hänföra till årligt underhåll. Bidraget utgår jämväl för sådana inrättningar, som äro för hela sjukhuset gemensamma. Av de vid sjukhuset nu befintliga gemensamma inrättningarna skall bidrag utgå för pannanläggningen och den patologiska institutionen. Till utveckling av vad sålunda föreslagits anför kommissionen följande.

Parterna ha enats om att staten skall erlægga byggnadsbidrag med 25 procent av de verkliga totalkostnaderna för anläggningarnas färdigställande och utrustning.

Denna procentsats har tillämpats i ett flertal tidigare överenskommelser med staden och synes motiverad även i förevarande fall.

Tvekan kan visserligen yppas ifråga om det bakteriologiska centrallaboratoriet, som i stor utsträckning kommer att tjäna ett rent kommunalt ändamål och som kommer att få avsevärt större dimensioner än om det gällt ett laboratorium enbart för Sabbatsbergs behov. Då emellertid enligt överenskommelsen material från hela detta laboratorium kommer att ställas till forskningens och undervisningens förfogande och laboratoriet, som avses skola inrymma särskilda lokaler för studentundervisning och forskning, sålunda kommer att få en stor betydelse för läkarutbildningen, har kommissionen ansett sig böra förorda samma procentsats för statens deltagande i byggnads- och utrustningskostnader som i fråga om övriga anläggningar. Såsom framgår av fortsättningen har staden å sin sida åtagit sig en avsevärt större andel av driftkostnaderna för detta laboratorium än för sjukhuset i övrigt.

I tidigare avtal angående uppförandet av undervisningskliniker i Stockholm saknas särskild föreskrift om fördelningen av kostnaderna för sådana ny- och ombyggnads- ävensom ändrings- och förbättringsarbeten och i samband därmed stående utrustning, som sedermera tillkomma och som ej äro att hänföra till årligt underhåll. I föreliggande avtalsförslag har emellertid bestämts, att ifråga om sådana kostnader samma fördelningsgrund skall tillämpas som beträffande kostnaderna för nya kliniker. Då parterna utgå från att tidigare avtal böra tolkas i enlighet härmed torde den nytillkomna bestämmelsen endast böra betraktas som ett förklarande tillägg.

Med hänsyn till att den patologiska institutionen och pannanläggningen redan finnas, ha parterna enats om att statens 25-procentiga bidrag skall beräknas å de verkliga kostnader, som deras uppförande och utrustande medfört, dock, såvitt angår byggnaderna, efter skälig avskrivning för den tid, de varit i bruk. Lämpligt datum för detta bidrags erläggande har ansetts vara den tidpunkt, då någondera av de medicinska och kirurgiska klinikerna tages i bruk av karolinska institutet.

Parterna äro jämväl ense om att, därest någon nu befintlig avdelning i framtiden kommer att upplåtas för undervisningsändamål (varmed i första hand syftas på öronavdelningen), statens bidrag skall beräknas enligt samma grunder, som avtalats ifråga om den patologiska institutionen och pannanläggningen.

Driftkostnadernas fördelning. Beträffande driftkostnaderna — med undantag av läkarlönerna, för vilka särskilda bestämmelser överenskommit — ha parterna, anför kommissionen, i princip enats om samma fördelningsgrund, som avtalats ifråga om kvinnokliniken vid Sabbatsbergs sjukhus, nämligen att

staten skall bidra med ett belopp, motsvarande 10 procent av driftkostnaderna, dock att med hänsyn till att det bakteriologiska centrallaboratoriet även skall betjäna andra stadens sjukhus än Sabbatsberg, procentsatsen för statens deltagande i driftkostnaderna för detta laboratorium efter en skälighetsprövning bestämts till 2 procent. Med driftkostnaderna avsåges genomgående bruttokostnaderna utan avdrag av legosängs- eller andra patientavgifter.

Bestämmelsen i avtalet om kvinnokliniken, att staten (frånsett överläkararvodet) helt avlönar professorn-överläkaren, hade — med undantag för det bakteriologiska centrallaboratoriet — utsträckts att omfatta all sådan personal, som uteslutande vore anställd för forsknings- eller undervisningsändamål. Det syntes kommissionen ligga i sakens natur, att staten icke skäligen kunde påfordra stadens deltagande i avlönande av dylik personal. Att under samma bestämmelse infogats institutionsföreståndare, som tillika vore professor eller laborator vid karolinska institutet, utgjorde en konsekvens av att jämväl sjukhusets icke kliniska institutioner enligt avtalet upplättes för undervisningsändamål.

Frånsett det bakteriologiska centrallaboratoriet har, fortsätter kommissionen, beträffande övrig läkarpersonal liksom i avtalet om kvinnokliniken bestämts, att staten skall avlöna densamma, dock att staden skall bidra med halva kostnaden härför. I kommissionens förslag angående kvinnokliniken anfördes härom följande.

»Med ledning av vad som gäller vid akademiska sjukhuset i Uppsala, där vederbörande landsting bidrager med hälften av läkarkostnaderna (frånsett professorslönerna) och under hänsynstagande till en skälig avvägning mellan sjukvårdens och undervisningens behov av läkare ha kommissionen och stadens representanter enat sig om en hälftindelning av läkarkostnaderna.»

Denna motivering vore fullt tillämplig även i nu förevarande fall.

Med hänsyn till att det bakteriologiska centrallaboratoriet i väsentlig mån kommer att tjäna ett kommunalt ändamål, har staden, anføres vidare, åtagit sig att utan bidrag från staten svara för samtliga kostnader för läkarpersonal vid detta laboratorium med undantag för på institutets stat uppförda befattningshavare.

I avtalet angående kvinnokliniken har icke uttryckligen bestämts, hur pensionskostnaderna för av staten med bidrag av staden avlönad personal skola fördelas. Att någon sådan bestämmelse icke kommit att inflyta i sagda avtal torde, framhåller kommissionen, bero på ett förbiseende och har rättats till i det nya avtalsförslaget.

I nu föreliggande avtalsförslag har — till skillnad från avtalet om kvinnokliniken — från de driftkostnader, varå statens 10- respektive 2-procentiga driftbidrag skall beräknas, undantagits jämväl kostnaderna för sådan instrumentutrustning, som ej avser ersättande av kasserad utrustning. Kommissionen har funnit det skäligt, att vid anskaffandet av dylik instrumentutrustning samma fördelningsgrund skall iakttagas som vid anskaffandet av

utrustning i samband med ny- och ombyggnads- ävensom ändrings- och förbättringsarbeten, varom stadgas under moment 6 i avtalsförslaget.

Slutligen har, framhåller kommissionen, på stadens begäran den i avtalet om kvinnokliniken intagna föreskriften, att den vårdkostnad, varå statens 10-procentiga bidrag skall beräknas, icke får överstiga den genomsnittliga vårdkostnaden å karolinska sjukhuset, utslutits i nu föreliggande avtalsförslag. Kommissionen vore fullt ense med staden om att en dylik begränsning av statens bidragsskyldighet icke borde ifrågakomma. Att föreskriften ifråga kommit att inflyta i avtalet angående kvinnokliniken hade antagligen berott på att avtalet formulerats med ledning av tidigare avtal angående samarbete vid uppförandet av undervisningskliniker vid karolinska sjukhuset. I dessa avtal föreskreves nämligen, att staden och länet för sina därstädes vårdade sjuka icke behövde betala högre dagkostnad än den genomsnittliga dagkostnaden vid egna sjukhus. Denna föreskrift hade sin grund däri, att det vid karolinska sjukhuset vore staten som påkallat stadens och länets hjälp för uppförande av undervisningskliniker. Det hade ansetts rimligt, att det för staden och länet icke borde bliva dyrare att låta vårda sina sjuka därstädes än å egna sjukhus. I nu förevarande fall, där staden för forsknings- och undervisningsändamål upplåte ett eget sjukhus, saknades, såvitt kommissionen kunde finna, varje grund för en motsvarande bestämmelse.

Beträffande det bakteriologiska centrallaboratoriet har avtalats, att särskilda räkenskaper för detsamma skola föras samt att statens 2-procentiga bidrag skall beräknas på laboratoriets samtliga driftkostnader, häri inbegripna kostnaderna för byggnadens underhåll men undantagna förut omnämnda kostnader för läkarpersonal samt sådan instrumentutrustning, som ej avser täckande av kasserad utrustning.

Enligt avtalet skola staten och staden beträffande vissa personalkategorier gemensamt efter angivna grunder bestrida pensionskostnader. Debiteringen kan därvid, anför kommissionen, tänkas ske antingen efter kostnaderna för de faktiskt utgående pensionerna eller på grundval av de försäkringstekniska pensionsavgifter, som borde uttagas för täckande av blivande pensionskostnader. Enklast syntes vara att låta bidraget utgå efter de sålunda beräknade pensionsavgifterna.

Preliminär beräkning av anläggnings- och utrustningskostnaderna. Det framlagda förslaget till avtal angående upplåtande av Sabbatsbergs sjukhus för den medicinska undervisningen omfattar, anför kommissionen, inklusive kvinnokliniken, varom avtal tidigare träffats, inalles 922 vårdplatser. Med hänsyn till att den fysioterapeutiska avdelningen eventuellt kunde komma att erfordra ett antal vårdplatser, torde man för säkerhets skull böra räkna med i runt tal 950 vårdplatser.

Att nu angiva ens en preliminär siffra för de blivande verkliga totalkostnaderna för sjukhusets färdigställande och utrustning torde med hänsyn särskilt till rådande osäkerhet ifråga om prisutvecklingen vara ogörligt.

Enligt vad kommissionen emellertid inhämtat från sakkunnigt håll beräknades totalkostnaderna för färdigställande och utrustning av ett sjukhus av den art, varom här vore fråga, efter nu gällande penningvärde till 35 000 à 40 000 kronor per vårdplats, eller alltså för samtliga nu nämnda 950 vårdplatser till 33 000 000 à 38 000 000 kronor. Häri inginge samtliga kostnader för sjukhusets färdigställande och utrustning.

Enär staten enligt föreliggande avtalsförslag skall erlægga 25 procent härav, skulle statens utgifter enligt denna uppskattning komma att belöpa sig till 8 250 000 à 9 500 000 kronor. Som sjukhuset torde komma att uppföras etappvis, komme sistsagda utgift för staten att fördela sig på en längre tidsperiod.

Tillsättning av befattningshavare. Härom anför kommissionen:

I avtalet angående kvinnokliniken stadgas, att befattningen som överläkare skall bestridas av ene professorn i obstetrik och gynekologi samt att övrig läkarpersonal skall tillhandahållas av staten.

Parterna ha vid träffandet av nu föreliggande avtal utgått från att föreståndarskapet för sjukhusets kliniker och institutioner skall utövas av professorer (laboratorer) vid karolinska institutet, i den mån sådana finnas tillgängliga, beträffande det bakteriologiska centrallaboratoriet dock endast ifråga om undervisningsavdelningen.

I frågan om tillsättandet av övrigt läkarpersonal anförde kommissionen i sitt förslag angående kvinnokliniken följande.

»Då samtliga läkare komma att arbeta i undervisningens tjänst, har det ansetts önskvärt och lämpligt, att de avlönas direkt av staten och därvid erhålla ställning såsom statens befattningshavare i likhet med flertalet övriga, till undervisningsverksamheten vid karolinska institutet knutna läkare. Härav följer som en konsekvens, att dessa läkare, i likhet med vad som gäller vid akademiska sjukhuset i Uppsala, bliva underkastade statliga föreskrifter ifråga om tillsättningsprocedur och avlöningsförhållanden.»

Frånsett det bakteriologiska centrallaboratoriet åberopar kommissionen samma motivering ifråga om de nu avtalade klinikerna och institutionerna vid Sabbatsbergs sjukhus.

Härjämte har i avtalsförslaget rätten för staten att tillsätta läkarpersonalen utsträckt till att omfatta all sådan personal, vare sig läkare eller ej, som uteslutande är anställd för forsknings- eller undervisningsändamål.

Beträffande det bakteriologiska centrallaboratoriet har med hänsyn till dess karaktär av i väsentlig mån kommunal institution bestämts, att staden skall tillsätta all läkarpersonal därstädes med undantag för den på institutets stat anställde laboratorn.

Slutligen har på stadens begäran tillkommit en bestämmelse om att, innan läkarbefattning, som tillsättes av staten och som ej uteslutande är avsedd för forsknings- eller undervisningsändamål, tillsättes, stadens sjukhusdirektion skall beredas tillfälle att yttra sig.

Med hänsyn till att staden även i fortsättningen skall vara sjukhusets huvudman har det syntts kommissionen skäligen, att staden tillerkännes en dylik yttranderätt vid ifrågavarande tjänsters tillsättande.

Denna bestämmelse avser även professorsbefattningarna. I fråga om dem skulle förfarandet lämpligen kunna bliva, att, sedan befordringsproceduren

enligt karolinska institutets stadgar förlöpt därhän, att universitetskanslern överlämnat ärendet till Kungl. Maj:t, Kungl. Maj:t genom remiss satte stadens vederbörande myndigheter i tillfälle att till Kungl. Maj:t inkomma med yttrande. Om ordningen i detta hänseende liksom även i fråga om de underordnade läkarna är det enligt avtalet Kungl. Maj:t som skall meddela närmare föreskrifter. Kommissionen lämnar öppet, vilken statlig myndighet, som skall tillsätta dessa senare befattningar, men vill endast erinra om att, därest befattningarna ej bliva uppförda å karolinska institutets stat, utnämningssrätten icke tillkommer kanslern för rikets universitet utan att ändring sker av karolinska institutets stadgar.

Antalet underordnade läkare vid sjukhuset, till vilkas avlönande och pensionering staden bidrager, har ansetts böra bestämmas av avtalsparterna i samråd. Med hänsyn till att dessa läkare skola tillsättas av staten, skulle det eljest ha legat närmast till hands, att antalet skolat fastställas av staten. Det har dock icke befunnits rimligt, att staden skulle ställas utan inflytande på en sådan fråga, som har stor betydelse för staden både som ansvarig för sjukvården och delaktig i kostnaderna.

Ett spörsmål, som måste beaktas vid flyttning av kliniker från serafimerlasarettet till Sabbatsbergs sjukhus, är den vid klinikerna då anställda personalens ställning. I fråga om sådan personal synes principiellt böra gälla, att den skall bibehållas i tjänst och placeras vid Sabbatsbergs sjukhus, givetvis i den mån motsvarande befattningar finnas tillgängliga därstädes. För sådan personal ikläder sig staden ej några kostnader för andra förmåner än som utgå enligt stadens bestämmelser för ifrågavarande befattningar. Beträffande kostnaden för pensionering av dylik personal bör staden, i den mån den har att bidra till eller bestrida nämnda kostnad, skäligen icke svara härför i vidare mån än som belöper på vederbörandes anställning hos staden. Om dessa principer ha parterna enats.

C. Försäljning av stiftelsen serafimerlasarettets fastigheter.

Kommissionen framhåller till en början, att Stockholms stad uppställt såsom villkor för Sabbatsbergs sjukhus upplåtande för undervisningsändamål, att staden finge förvärva serafimerlasarettets fastigheter, samt anför i anslutning härtill vidare följande.

Kommissionen har i det föregående framhållit angelägenheten av att å karolinska institutets här ifrågavarande dubbelkliniker för framtiden beredes en sådan förläggning, som tillförsäkrar medicinsk utbildning och forskning så gynnsamma arbetsbetingelser som möjligt, även med hänsyn till önskvärdheten av nära förbindelser med klinikerna och de vetenskapliga institutionerna på Norrbacka-området. Den medicinska undervisningens kvarblivande på serafimerlasarettet kan ur dessa synpunkter icke godtagas annat än som ett relativt kortvarigt provisorium.

Då Sabbatsbergslinjen med hänsyn till karolinska institutets behov för kommissionen framstår som den bästa tänkbara lösningen och uppgiften att sörja för dubbelklinikernas framtid enligt kommissionens mening är det i detta sammanhang dominerande statsintresset, har kommissionen ansett sig böra förorda serafimerlasarettets fastigheternas försäljning till staden, även om det ur andra synpunkter skulle kunna anses fördelaktigare med en annan

användning, t. ex. fastigheternas överlåtande till kronan, helt eller delvis, eller en nominellt fördelaktigare köpeskillning skulle kunna erhållas, därest fastigheterna utbjödes i öppna marknaden, eller i vart fall en överlåtelse till staden ej sammankopplades med Sabbatsbergsupplåtelsen.

För övrigt kunna i betraktande av den nära anknytning, serafimerlasarettstiftelsen allt ifrån begynnelsen haft till Stockholms stad och dess befolkning, skäl anföras för att staden beredes tillfälle att i samband med klinikverksamhetens nedläggande övertaga fastigheterna, vilka genom sin belägenhet väl ägna sig för ett framtida utnyttjande som byggnadsplats för stadens förvaltningsinstitutioner och som parkområde. Kommissionen har förutsatt, att annan exploatering av tomterna från stadens sida icke skall ifrågakomma, sedan anläggningen upphört att tjäna såsom sjukhus. Att härom stadga något villkor i köpekontraktet har dock icke ansetts erforderligt, eftersom en sådan framtida användning, som ovan förutsatts, ändock torde vara säkrad genom blivande stadsplanemässiga överväganden, vid vilka bland annat största hänsyn torde komma att tagas till stadshusets närbelägenhet.

I detta sammanhang vill kommissionen även hänvisa till ett av 1945 års markkommission i dess underdåniga skrivelse den 20 mars 1946 gjort principuttalande av följande innehåll: »För Stockholms stad har det sedan länge varit ett önskemål att få den kommunala administrationen sammanförd till östra delarna av Kungsholmen. Kronan å sin sida har haft den centrala förvaltningen koncentrerad till trakten av Kungl. slottet och Kungl. Maj:ts kansli. Den strävan att söka lokalisera och sammanföra den statliga och kommunala förvaltningen till bestämda delar av staden, som sålunda rått, har kommissionen velat understödja, och kommissionen har därför inriktat sig på att försöka få till stånd dels förvärv åt kronan av stadens fastigheter i närheten av Kungl. Maj:ts kansli och dels förvärv åt staden av kronans fastigheter på östra Kungsholmen.»

Beträffande den överenskomna köpeskillingen 8 000 000 kronor, hänvisar kommissionen till *dels* ett dess betänkande bilagt utlåtande av numera byrådirektören Å. Tengelin, vilken den 26 januari 1946 av dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet tillkallats såsom kommissionens expert, och förste ingenjören hos stadens stadsplanekontor Å. Virgin, vilken utsetts av stadens delegerade, *dels ock* två betänkandet bilagda gemensamma utlåtanden av kammarrådet S. Grönvall och byggnadsingenjören A. Nordström, vilka kommissionen anlitat såsom särskilda värderingsmän, sedan kommissionen, enligt vad den framhåller, icke ansett sig kunna godkänna vissa av de premisser, som lagts till grund för den av Tengelin och Virgin utförda värderingen.

Härpå fortsätter kommissionen:

Såsom framgår av berörda utlåtanden ha Tengelin och Virgin enat sig om ett råmarksvärde å tomterna av 8,5 miljoner kronor vid den tidpunkt, då marken kan av staden exploateras för bebyggelse. Skulle sjukhusbyggnaderna icke komma att rivas förrän 13 år efter köpeavtalets ingående, d. v. s. efter utgången av år 1960, då gällande avtal mellan stiftelsen serafimerlasarettet och staden respektive Stockholms län upphöra, utgör enligt Tengelin och Virgin markens nuvärde 5,6 miljoner kronor.

Grönvall och Nordström åter ha uppskattat råmarksvärdet till 12,5 miljoner kronor vid exploaterings början samt nuvärdet, om exploateringen uppskjutes 13 år, till 8 250 000 kronor.

Under förhandlingarna ha stadens delegerade hävdad, att förenämnda beslut av lasarettsdirektionen den 28 mars 1887, att staden skulle äga att »allt framgent» vid lasarettet disponera 200 sängar, medförde rätt för staden att under obegränsad tid framåt vid serafimerlasarettet eller om detta nedlades, vid annat sjukhus, som komme att ersätta serafimerlasarettet, nyttja 200 sängplatser.

Kommissionen har intagit den ståndpunkten, att detta stadens anspråk icke är *rättsligen* grundat, men att vid köpeskillingens bestämmande, liksom i övrigt vid bestämmande av villkoren för här ifrågavarande uppgörelser om serafimerlasarettet och Sabbatsberg, det kunde anses skäligt, att kronan toge viss hänsyn till 1887 års beslut och överhuvudtaget till sambandet mellan serafimerlasarettet och staden med avseende å såväl stiftelsens speciella ändamål och tillkomsthistoria som dess användning hittills.

Kommissionen hänvisar beträffande frågans rättsliga sida till kommissionens betänkande bilagda utlåtanden av f. d. justitierådet J. N. Gärde, som av kommissionen anlåtats såsom expert, ävensom till en betänkandet likaledes bifogad inlaga av stadsjuristen i Stockholm, juris doktor C. A. S. C. Brück, varpå kommissionen fortsätter:

Efter ingående och långvariga diskussioner ha parterna slutligen enats om den förut angivna köpeskillingen av 8 miljoner kronor, att erläggas den 1 juli 1948. Då staden enligt avtalet icke äger rätt att disponera över fastigheterna förrän den 1 januari 1961, torde det vara berättigat att hänvisa till att 8 miljoner kronor efter 3 procent ränta på ränta utgör 11 571 000 kronor den 1 januari 1961.

Kommissionen fäster i anslutning till vad nyss anförts angående de 200 sängplatserna uppmärksamheten på att staden — vilket av kommissionen gjorts till en viktig förutsättning för uppgörelsen — i köpeavtalet förklarar sig, såvitt angår tiden efter år 1960, avstå från varje anspråk med avseende å de 200 sängplatserna eller eljest på grund av bidrag, som staden lämnat till serafimerlasarettets byggande och utrustning.

I likhet med Grönvall och Nordström har kommissionen icke beräknat något nominellt värde på byggnaderna å serafimerlasarettstomterna vid den tidpunkt då staden får dispositionsrätten över dem. Det är likväl klart, att de i stadens hand komma att ha ett nyttovärde, då ju staden är oförhindrad att, om situationen så kräver, även efter år 1960, kanske under avsevärd tid, begagna dem för sjukvårdsändamål och vissa av byggnaderna dessutom ännu vid denna tidpunkt äro av relativt sent datum.

Kommissionen har emellertid ansett, att det vederlag, kronan och stiftelsen serafimerlasarettet i allt erhålla genom den avtalade köpeskillingen, genom stadens avstående av anspråk på de 200 sängplatserna och slutligen genom förmånen att på överenskomna villkor få disponera Sabbatsberg såsom undervisningssjukhus, berättigar kommissionens ställningstagande i nu berörda avseende. Härvid bör även beaktas, att staden utöver 1887 års anslag under årens lopp lämnat icke oväsentliga bidrag till om- och tillbyggnadsarbeten ävensom nybyggnader vid serafimerlasarettet.

Beträffande frågan om köpeskillingsmedlens användning anför kommissionen följande.

Kommissionen har icke ansett det ankomma på kommissionen att nu framlägga förslag angående användningen av de inflytande köpeskillings-

medlen. Enligt det år 1937 ingångna avtalet mellan kronan och stiftelsen serafimerlasarettet äger Kungl. Maj:t, i den mån hinder ej möta på grund av förekommande donationsvillkor eller rättsligen grundade anspråk från staden eller Stockholms läns landsting, förfoga över vid försäljning av serafimerlasarettfastigheterna inflytande köpeskillingsmedel eller för desamma förvärvad sjukvårdsinrättning för tillgodoseende av de ändamål, stiftelsen har att fylla. Därest de av kommissionen föreslagna uppgörelserna med staden och länet bliva godkända, torde man icke ha anledning att i här berörda avseende räkna med några hinder från stadens eller länets sida. Vad förekommande donationsvillkor beträffar, har kommissionen icke i detta sammanhang gjort någon undersökning utan anser, att en sådan framdeles bör företagas genom Kungl. Maj:ts försorg efter samråd med staden.

Ehuru kommissionen, som sagt, icke i föreliggande sammanhang anser sig ha att framlägga något förslag därutinnan, vill kommissionen redan nu uttala, att det förefaller kommissionen motiverat, att så stor del av köpeskillingen som möjligt tages i anspråk för bestridande av på kronan ankommande kostnader för uppförande vid karolinska sjukhuset av nya kliniker för neurologi och neurokirurgi — lämpligen benämnda »Serafimerklinikererna» — i ersättning för de å serafimerlasarettet befintliga klinikerna, som böra nedläggas i samband med den medicinska undervisningens förflyttning från sistnämnda sjukhus. En sådan användning synes stå väl i överensstämmelse med stiftelsens uppgift och nyssberörda avtal. Däremot anser kommissionen, att köpeskillingsmedlen, med hänsyn till deras karaktär av stiftelseegendom, icke böra nedläggas på Sabbatsberg, som tillhör Stockholms stad och där äganderätten till byggnaderna helt skall tillkomma staden.

Utöver nu anförda allmänna motiv för köpeavtalet har kommissionen lämnat följande speciella motivering i fråga om vissa bestämmelser däri.

§ 1.

Av pietetsskäl anser kommissionen, att lasarettets gamla huvudentréportal med tillhörande entrébyggnader böra bevaras och om möjligt infogas i anslutning till de sjukhusbyggnader, som enligt vad kommissionen nyss sagt torde böra såsom »Serafimerkliniker» uppföras vid karolinska sjukhuset med anlitande av de inflytande köpeskillingsmedlen.

§ 2.

På grund av gällande avtal med staden och länet angående driften av lasarettet och med hänsyn till den medicinska undervisningens behov har säljaren förbehållit sig dispositionsrätten över fastigheterna till den 1 januari 1961. För denna rätt skall säljaren icke utgiva någon ersättning till köparen.

Därest under dispositionstiden ändrings- eller andra byggnadsarbeten behöva vidtagas å fastigheterna, har det ansetts lämpligt att härom överenskommelse träffas med staden, vilken förutsättes skola liksom hittills deltaga i kostnaderna för sådana arbeten. Kommissionen utgår emellertid ifrån att åtgärder av berörda slag icke skola i nämnvärd utsträckning ifrågakomma. Därest mot förmodan någon mera kostnadskrävande nybyggnad skulle erfordras, torde vid kostnadsfördelningen beaktas den tid, som återstår för staten att utnyttja anläggningen.

De nu framlagda förslagen angående försäljning av serafimerlasarettet och upplåtande av Sabbatsberg för den medicinska undervisningen bygga på den

förutsättningen att såväl nybyggnadsarbetena vid Sabbatsberg, såvitt avser de medicinska och kirurgiska klinikerna och övriga avdelningar, som skola flyttas dit från serafimerlasarettet, som även nybyggnader för de neurologiska och neurokirurgiska klinikerna, som planeras flyttade från serafimerlasarettet till karolinska sjukhuset, skola bliva slutförda och nyanläggningarnas utrustning vara klar, så att inflyttning kan ske senast vid ingången av år 1961.

Även om det kan vara berättigat att räkna med att efterhand en sådan lättnad skall inträda i nuvarande krisläge, att berörda plan skall kunna genomföras, har det syntts erforderligt att i avtalet inrycka bestämmelser, som taga sikte på det fall, att t. ex. på grund av byggnadsregleringsåtgärder eller liknande de planerade nya anläggningarna icke bliva färdiga i rätt tid. Staten måste i sådan händelse alltjämt även efter utgången av år 1960 ha undervisningen provisoriskt förlagd till serafimerlasarettet till dess avflyttning kan ske. Staden är då sjukhusägare men bör skäligen icke helt belastas med kostnaderna för sjukhusdriften under provisoriet. Kommissionen har ansett sig kunna i detta hänseende acceptera en överenskommelse, som innebär, att staten bidrager till löne- och pensionerings- samt övriga driftkostnader efter de grunder, som anges i §§ 10 och 14 i Sabbatsbergsavtalet. Den vid utgången av år 1960 vid serafimerlasarettet anställda personalen förutsättes skola bibehållas i tjänst under provisoriet. Vad först angår de neurologiska och neurokirurgiska klinikerna må framhållas, att dessas patientklientel till stor del utgöres av icke-stockholmsbor, vilket torde medföra att klinikerna även efter deras övertagande av staden måste fungera som »rikskliniker». Vid sådant förhållande har det ansetts skäligt, att andra bidragsregler tillämpas beträffande de ifrågasvarande klinikerna än de, som komma att gälla för sjukhuset i övrigt. Det förutsättes, att överenskommelse därom träffas mellan parterna för den händelse provisoriet kommer att omfatta jämväl de neurologiska och neurokirurgiska klinikerna. Vad däremot angår de medicinska och kirurgiska klinikerna, ävensom röntgenavdelning, laboratorier, polikliniker, ekonomiavdelningar och andra för sjukhuset gemensamma avdelningar har kommissionen ansett sig kunna acceptera en överenskommelse, som innebär att staten bidrager till löne- och pensionerings- samt övriga driftkostnader efter de grunder, som anges i §§ 10 och 14 i Sabbatsbergsavtalet.

Vidare anser kommissionen skäligt, att tillsättningen av läkare och annan personal ävensom läkarnas ställning till sjukhusdirektionen regleras på samma sätt, som anges i §§ 10—13 i Sabbatsbergsavtalet. Den vid utgången av år 1960 vid serafimerlasarettet anställda personalen förutsättes skola bibehållas i tjänst under provisoriet.

§ 3.

Bestämmelsen i § 3 avser endast att vara en anvisning i fråga om sättet för inbetalning av köpeskillingen. Ytterligare erforderliga föreskrifter angående medlens disponerande torde få meddelas av Kungl. Maj:t.

§ 4.

Enligt mom. 3 skall säljaren till köparen först den 1 januari 1961 överlämna brandförsäkringshandlingarna rörande fastigheterna och förbehåller säljaren sig rätt att uppbära å tiden dessförinnan belöpande brandskadeersättning.

Denna bestämmelse har sin grund däri, att säljaren alltjämt till den 1 januari 1961 förfogar över fastigheterna för att kunna uppfylla sina avtalsenliga förpliktelser gentemot staden och länet. Framhållas må även, att vid köpeskillingens bestämmande något värde icke åsatts byggnaderna, samt att

därför staden, i händelse eventuell brandskadeersättning skulle tillfalla staden, skulle göra en icke avsedd ekonomisk vinst.

§ 5.

Bestämmelsen är motiverad av att säljaren till den 1 januari 1961 har dispositionsrätten över fastigheterna. Det må dock erinras om att enligt avtalet mellan stiftelsen och staden staden deltagar i kostnaden för förräntning och amortering av det fastigheten nr 8 i kvarteret Pilträdet belastande in-teckningslånet å 3,2 miljoner. Häri avses självfallet icke ske någon ändring genom ifrågavarande bestämmelse.

Ytterligare må tillfogas, att staden, ehuru genom avtalet ägare till fastigheterna, enligt kommunalrättslig praxis icke äger befogenhet att in-teckna dem för gäld.

§ 6.

På stadens delegerades begäran har i fråga om säljarens ansvarighet före den 1 januari 1961 nämnts även fastigheternas underhåll. Kommissionen vill emellertid framhålla, att härmed icke avses någon ändring ifråga om stadens skyldighet att på grund av förenämnda avtal mellan stiftelsen och staden deltaga i underhållskostnaden, vilken ju inräknas i vårddagkostnaden.

§ 7.

Beträffande § 7 hänvisas till vad förut anförts angående de 200 sängplatserna.

§ 8.

Enligt avtalet angående statens övertagande av driften av serafimerlasarettet har stiftelsen till staten överlåtit all den stiftelsen tillhöriga lösa egendom, som användes för lasarettets drift.

Enligt § 8 undantages denna egendom från köpet.

Av paragrafen följer, att staten under dispositionstiden äger fritt föfoga över nyssnämnda egendom, i den mån gällande avtal med staden och länet icke lägga hinder i vägen härför. Det kan sålunda tänkas, att staten anser lämpligt, att särskild vetenskaplig utrustning vid tidpunkten för de nya undervisningsklinikernas tagande i bruk dit överföres. Denna utrustning kommer då att ingå i övrig utrustning för klinikerna. Hur i så fall statens och stadens andel i värdet av sagda utrustning bör beräknas, torde få bli beroende av särskild överenskommelse mellan parterna.

Vid lasarettet finnes dessutom lös egendom, som tillhör karolinska institutet. Denna egendom är icke omnämnd i avtalet och sålunda helt undantagen från avtalets bestämmelser.

§ 9.

Föreskrifterna om tidsfrister ha påkallats av stadens delegerade under åberopande att det med hänsyn till stadens sjukvårdsförhållanden vore trängande angeläget för staden att kunna utan större tidsutdräkt fullfölja sabbatsbergsbygget, varför staden snarast möjligt måste ha klarhet i huruvida planen på undervisningens förläggande dit skall bli verklighet. Även ur statens synpunkt är det önskvärt, att denna fråga blir utan längre uppskov löst. Serafimerlasarettets framtid och dubbelinstitutionernas öde böra inom den närmaste framtiden bringas till avgörande på grund av den avsevärda förberedelse-tid, hit-hörande spörsmål kräva.

D. Överlåtande till Stockholms läns landsting av ett antal vårdplatser vid karolinska sjukhuset.

Avtalet med Stockholms läns landsting om rätt för länet att belägga platser på serafimerlasarettet gäller till utgången av år 1960. Emellertid har länet enligt beslut av lasarettsdirektionen år 1881 i gengäld för ett av landstinget lämnat byggnadsbidrag å 50 000 kronor tillförsäkrats 40 sängplatser att tillgodonjutas vid lasarettet »för all framtid». Om av kommissionen framlagda förslag till uppgörelser med staden vinna godkännande, synes det kommissionen skäligt, att landstinget för förlusten av dessa 40 platser erhåller någon kompensation genom kronans försorg. Kommissionen betonar, att denna kommissionens uppfattning motiveras av skälighetshänsyn, och att kommissionen, liksom ifråga om stadens 200 platser, har den uppfattningen, att landstinget icke kan hävda någon rättslig grund för ett fortsatt åtnjutande av dem under obegränsad tid. Den avsedda kompensationen har kommissionen efter dryftande av olika alternativ funnit böra lämnas på sådant sätt, att landstinget får för ett avsevärt reducerat pris förvärva 40 av de 108, till hälften för kirurgi och till hälften för medicin avsedda och av staten bekostade garnisonsplatserna på karolinska sjukhuset, vilka för närvarande helt utnyttjas för kirurgisk garnisonssjukvård men som komma att stå till förfogande för annat ändamål, då det av 1946 års riksdag beslutade nya garnisonssjukhuset för Stockholms garnison på Järvafältet blir färdigt. Kommissionen anför i anslutning härtill vidare följande.

Detta sjukhusbygge har ännu icke påbörjats men torde kunna beräknas bli slutfört någon gång under 1950-talet. Å andra sidan åtnjuter landstinget enligt gällande avtal de 40 platserna vid serafimerlasarettet till den 1 januari 1961, varför landstingets behov av kompensation först vid denna tidpunkt aktualiseras. Garnisonsplatserna ha då varit i användning sedan år 1937, då karolinska sjukhuset öppnades, alltså omkring 23 år. Med beaktande härav och med hänsyn till såväl vad förut anförts angående landstingets 40 platser å serafimerlasarettet som det förhållandet, att lasarettet alltsedan dess tillkomst — under senare tider i avsevärd omfattning — tjänat såsom vårdanstalt även för sjuka från länet, vilket bidragit till lasarettets uppehållande, har kommissionen ansett, att staten för ifrågavarande 40 sängplatser på karolinska sjukhuset icke bör betinga sig högre byggnadsbidrag av länet än 5 000 kronor per plats. Länet delegerade ha förklarat sig kunna godtaga detta belopp att erläggas vid platsernas tillträddande. Såsom en förutsättning för denna uppgörelse gäller, att landstinget för tiden efter den 31 december 1960 avstår från alla anspråk med anledning av lasarettsdirektionens beslut av år 1881 eller på grund av bidrag, som landstinget eljest lämnat till lasarettets byggande och utrustning.

Landstinget är emellertid enligt nu gällande avtal berättigat att på serafimerlasarettet belägga minst 100 platser och dess beläggning har under åtskilliga år avsevärt överstigit denna siffra. Inför kommissionen ha landstingets delegerade framhållit, att i och med avtalets upphörande och lasarettets övergång i stadens ägo och disposition med största sannolikhet besvärligheter

komme att uppstå för landstinget att på annat håll anskaffa erforderliga vårdplatser utöver nyssnämnda 40 platser på karolinska sjukhuset. Någon skyldighet för kronan att härutinnan hålla landstinget skadeslöst föreligger icke, men enligt kommissionens mening är det med hänsyn till förutberörda förhållanden skäligt och önskvärt, att, om lasarettsdriften efter utgången av år 1960 fortsättningsvis uppehålls, landstinget i fall av behov erhåller möjlighet att där inlägga sjuka. Kommissionen har därför ansett sig böra med stadens delegerade upptaga denna fråga till diskussion i samband med sina förhandlingar om serafimerlasarettets överlåtande till staden. Stadens delegerade ha därvid under hand förklarat, att, om och så länge sjukvårdsverksamheten uppehålls vid serafimerlasarettet efter den 31 december 1960, staden kunde förväntas vara villig att på villkor, om vilka staden och landstinget enades, fortfarande hålla en del av vårdplatserna vid lasarettet tillgängliga för patienter från länet.

3. Remissyttranden.

Karolinska institutets lärarkollegium tillstyrker avtalsförslagen under framhållande bland annat, att kommissionens arbete hela tiden skett i intim samverkan med institutet och att de föreslagna klinikernas, respektive undervisningslokalernas hittills föreliggande utformning skett i samråd med ämnesrepresentanterna.

Kanslern för rikets universitet anför, att kommissionens förslag att förlägga serafimerlasarettets medicinska och kirurgiska kliniker med tillhörande institutioner till Sabbatsbergs sjukhus syntes innebära en lycklig lösning av frågan om deras förläggningsplats samt att övriga vid detta sjukhus planerade kliniker och avdelningar torde komma att fylla ett stort behov ur forsknings- och undervisningssynpunkt. Då jämväl förslaget angående lasarettfastigheternas försäljning från de synpunkter, kanslern hade att företräda, icke föranledde någon erinran, tillstyrktes förslagen.

Karolinska sjukhusets direktion framhåller som sin uppfattning, att förslaget om sammanförande av de för den medicinska undervisningen behövligen dubbelklinikerna till Sabbatsbergs sjukhus innebure en synnerligen tillfredsställande lösning av frågan om den medicinska undervisningens ordnande i Stockholm, samt tillstyrker förslagen till avtal.

Medicinalstyrelsen, som likaledes tillstyrker förslagen, anför bland annat följande.

Medicinalstyrelsen vill till en början framhålla, att sammanförandet av de nu splittrade undervisningsklinikerna till Sabbatsbergs sjukhus och utbyggnad av detta sjukhus till ett modernt fullständigt centrallasarett synes innebära väsentliga fördelar i sjukvårdshänseende. Att samtidigt moderna centrallaboratorier för kemi, fysiologi och bakteriologi inrättas vid sjukhuset kommer enligt styrelsens åsikt att bli av betydande värde såväl för sjukvårdens standard som för läkarutbildningen. Styrelsen har icke något att erinra beträffande storleken av de föreslagna klinikerna för medicin, kirurgi, ögonsjukdomar och barnsjukdomar, ävensom den under byggnad varande kliniken för obstetrik och gynekologi. Styrelsen tillstyrker likaledes nyinrättandet av en radio-

terapeutisk klinik, omfattande 30 vårdplatser, liksom planläggningen av den röntgendiagnostiska avdelningen.

Medicinalstyrelsen anser, att till ett kroppssjukhus av Sabbatsbergs sjukhus' storleksordning bör vara ansluten en psykiatrisk avdelning för lindrigare psykiska sjukdomsfall. Lämpliga vårdplatser för sådana fall finnas icke i erforderligt antal, varför ifrågavarande klientel mestadels kunnat mottagas endast i öppen vård. Nervösa sjukdomssymtom äro också mycket vanliga vid kroppssjukdomar, varför vid sjukhus för dessa senare ett stort behov av psykiatrisk konsultverksamhet förefinnes, vilket nödvändiggör inrättandet av psykiatriska avdelningar av föreslagen art. — Undervisningen i psykiatri behöver utökas betydligt, varvid särskilt intresse bör ägnas åt medicinsk psykologi, neurodiagnostik och olika former av psykoterapi. Nuvarande psykiatriska universitetskliniker räcka enligt styrelsens mening icke till för den utbildning i psykiatri som är önskvärd och även föreslagen av läkarutbildningssakkunniga, varför en ny psykiatrisk vårdavdelning, som även ställes i undervisningens och forskningens tjänst, snarast bör inrättas vid Sabbatsbergs sjukhus.

Styrelsen för stiftelsen serafimerlasarettet förklarar sig ur de synpunkter, stiftelsen hade att företräda, med tillfredsställelse hälsa kommissionens förslag samt förordar desamma och förklarar sig för sin del beredd att underteckna avtalet angående lasarettfastigheternas försäljning. Beträffande frågan om dispositionen av den inflytande köpeskillingen m. m. anför styrelsen följande.

I fråga om dispositionen av den inflytande köpeskillingen synes med hänsyn till innehållet i § 4 i det av Kungl. Maj:t den 30 juni 1937 godkända avtalet mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena, samt direktionen över serafimerlasarettet, å andra sidan, någon erinran icke kunna göras mot kommissionens uttalande, att köpeskillingen, i den mån hinder ej mötte på grund av förekommande donationsvillkor, kunde tagas i anspråk för bestridande av på kronan belöpande kostnader för uppförande av nya sjukhusbyggnader vid karolinska sjukhuset. I likhet med kommittén anser styrelsen lämpligt att beträffande donationsvillkoren undersökning kommer till stånd genom Kungl. Maj:ts försorg efter samråd med Stockholms stad. Styrelsen vill emellertid redan i förevarande sammanhang framhålla följande. I betänkandet omförmäldes att stiftelsens tillgångar utgöras av dels den egentliga lasarettfastigheten nr 8 i kvarteret Pilträdet, dels fastigheten nr 2, 3 och 4 i samma kvarter, dels den s. k. allmänna lasarettsfonden, dels lasarettets allmänna sjukvårdsfonder, dels ock lasarettets övriga fonder. Detta uttalande kan lätteligen föranleda den uppfattningen, att fastigheterna skulle vara en kapitaltillgång vid sidan av fonderna. Så är ock fallet beträffande fastigheten nr 8 men icke med fastigheten nr 2, 3 och 4. Den sistnämnda är i stiftelsens huvudbok upptagen till ett bokfört värde av 1 350 000 kronor och däri är stiftelsens kapital till övervägande delen placerat. Då stiftelsens dispositionsrätt till fastigheten den 1 januari 1961 upphör, bortfaller också avkastningen av det i fastigheten nedlagda kapitalet, vilken möjliggjort räntegottgörelse till fonderna för att dessa skulle kunna fylla sitt ändamål. Principiellt synes vid nämnda tidpunkt ett kapitalbelopp, motsvarande fastighetens nu bokförda värde, minskat med vad som den 1 januari 1961 kan återstå av reparations- och ombyggnadsfonder, böra tillföras stiftelsen.

I sinom tid läser ett nytt avtal, som ersätter det förstnämnda av Kungl. Maj:t den 30 juni 1937 godkända, böra komma till stånd. Jämväl torde

erfordras nytt reglemente för stiftelsen i stället för det sistnämnda dag fastställda.

Representanten för Stockholms läns landsting i stiftelsens styrelse, ledamoten av riksdagens första kammare *J. A. Forslund* har till styrelsens protokoll anmält avvikande mening. Han avstyrker sålunda förslagen på i huvudsak följande skäl. Genom lasarettets nedläggande komme landet i övrigt och särskilt länet att berövas ett antal för sjukvården behövliga platser. Serafimerlasarettet med sina gamla anor och sin centrala belägenhet borde även i fortsättningen efter en del kompletteringar kunna tjäna såsom undervisningssjukhus och därmed också bibehålla sin karaktär av rikssjukhus. Det kunde ifrågasättas, om stiftelsen hade befogenhet att enligt sina reglers anda och mening avhända sig sjukhuset utan att sörja för att samma antal vårdplatser stode till det allmännas förfogande.

I ärendet har *statskontoret* yttrat sig. Med hänsyn till de principiella anmärkningar, som statskontoret i vissa avseenden framställt emot kommissionens förslag, har *förhandlingskommissionen* beretts tillfälle att yttra sig över dessa anmärkningar.

Då såväl statskontorets som förhandlingskommissionens nyssnämnda yttranden äro ägnade att belysa och klarlägga åtskilliga frågor, varom tvekan och olika meningar kunna tänkas uppstå, har jag ansett det lämpligt att låta dess yttranden inflyta in extenso.

Statskontoret anför:

Den föreliggande utredningen innefattar huvudsakligen förslag till avtal mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Stockholms stad angående *försäljning till staden av serafimerlasarettets fastigheter* samt upplåtelse i samband därmed av Sabbatsbergs sjukhus för den medicinska undervisningen. Såsom tidpunkt för det definitiva genomförandet av förslagen har valts den 1 januari 1961, då fastigheterna nu åvilande gäld skall vara slutbetalda. Före nämnda tidpunkt skola alltså ha färdigställts dels medicinska och kirurgiska m. fl. »dubbelkliniker» å Sabbatsberg, dels neurologisk och neurokirurgisk klinik å karolinska sjukhuset. Oaktat fastigheterna skola avträdas först den 1 januari 1961, skall köpeskillingen erläggas före den 1 juli 1948, på grund varav det beräknade exploateringsvärdet av fastigheterna reducerats till nuvärde.

De sålunda föreslagna åtgärderna äro synnerligen vittgående och de nybyggnader, som krävas, torde komma att draga kostnader på bortåt 50 miljoner kronor. Visserligen synes erinran i och för sig icke kunna riktas mot ett nedläggande av serafimerlasarettet och samlande av »dubbelkliniker» på Sabbatsbergs sjukhus. Emellertid kan med fog ifrågasättas, om det i nuvarande läge, karakteriserat av tilltagande materialsvårigheter och angelägenheten att begränsa investeringarna, överhuvudtaget är lämpligt att utgå från den förutsättningen, att serafimerlasarettet skall nedläggas med utgången av år 1960. Enligt statskontorets mening böra statsmakterna icke för närvarande binda sig för ett dylikt nedläggande av serafimerlasarettet vid viss angiven tidpunkt utan inskränka sig till att fatta principbeslut om ett överflyttande från serafimerlasarettet av den medicinska undervisningen i enlighet med förslaget vid tidpunkt, då ekonomiska och andra omständigheter möjliggöra uppförandet av ersättningskliniker på andra håll. Detta måste också

anses mera tillfredsställande än att träffa avtal om erläggande under innevarande år av köpeskillning för fastigheter, som skola avträdas år 1961 eller senare. Ett dylikt avtal är för övrigt med de beräkningsgrunder, som använts för köpeskillningens fastställande, i nuvarande labila penningläge för kronan allt annat än fördelaktigt. Skulle förslaget till avtal i berörda hänseende likväl godtagas, måste det vara angeläget att vinna garantier för att rådande relation mellan fastigheternas nuvärde och nybyggnadskostnaderna för ersättningsklinikerna å Sabbatsberg icke rubbas. Detta synes kunna ske genom att statens totala bidrag till dessa på ett eller annat sätt maximeras. Den utvägen torde måhända också kunna övervägas, att staden i anslutning till 2 § andra stycket i avtalsförslaget övertager verksamheten vid serafimerlasarettet redan vid den tidpunkt, då köpeskillningen erlägges, vilket enligt förslaget till avtal skulle bliva senast den 1 juli 1948.

Vad härefter angår förslaget till *avtal om upplåtelse* av Sabbatsberg för den medicinska undervisningen får statskontoret i anslutning till vad som inledningsvis anförts fästa uppmärksamheten vid den utvidgning som föranledes av förslaget om inrättande av *psykiatrisk och radioterapeutisk klinik samt fysioterapeutisk avdelning*. I och för sig kunna måhända skäl anföras för den förbättring av den medicinska undervisningen som inrättandet av dessa avdelningar skulle innebära. Detta synes särskilt gälla den psykiatriska kliniken. Emellertid skulle bifall till framställningen i denna del avse beslut om standardförbättringar, vilka svårigen kunna genomföras i nuvarande ekonomiska läge. Med hänsyn härtill och under erinran tillika om det samband förslaget har med den medicinska studieplanens utformning kan statskontoret icke tillstyrka, att i varje fall för närvarande beslut fattas om statens deltagande i kostnaderna för angivna kliniker och avdelning.

I detta sammanhang vill statskontoret även beröra frågan om statens deltagande i kostnaderna för det bakteriologiska laboratoriet. Enligt statskontorets mening bör nämligen den av staten bedrivna forskningen på detta område icke splittras på två sjukhus utan koncentreras till det vid karolinska sjukhuset planerade bakteriologiska centrallaboratoriet, vars föreståndare skall vara professorn i bakteriologi vid karolinska institutet (se prop. 273/1946 s. 349, 363, 364). Detta spörsmål torde böra göras till föremål för ytterligare övervägande.

Beträffande *enskilda vårdplatser* framhöll statskontoret i sitt utlåtande angående samarbete med Stockholms stad för uppförande och drift å Sabbatsberg av en kvinnoklinik, att det måste anses synnerligen tveksamt, om staten borde bidraga med 25 procent till anläggningskostnader för dessa platser, vilka icke på samma sätt som de allmänna vårdplatserna stode till förfogande för undervisningen (prop. 241/1945 s. 13). Denna uppfattning delades av riksdagen (skr. 241), som dock med hänsyn till föreliggande särskilda omständigheter ansåg sig böra godtaga förslaget om 25 procents bidrag till anläggningskostnaderna. Då spörsmålet åter aktualiserats i förevarande sammanhang, vill statskontoret för sin del understryka, att ämbetsverket med hänsyn till vad nyss anförts icke kan finna det med statens intresse förenligt att påfordra större antal enskilda vårdplatser än stadens myndigheter anse erforderliga. Då från stadens sida planerats allenast 14 dylika platser vid vardera av medicinska och kirurgiska kliniken, bör antalet enskilda vårdplatser begränsas härtill.

Kommissionens förslag till fördelning av anläggnings- och utrustningskostnaderna mellan staten och staden föranleder — fränsett spörsmålet om bakteriologiska laboratoriet, till vilket statskontoret icke ansett sig kunna för närvarande fatta ställning — i huvudsak icke annan erinran än såvitt gäller

att föreskriften om 25 procents bidrag till utrustning av klinikerna skall avse även sådan utrustning, som sedermera tillkommer, och som ej är att hänföra till årligt underhåll. En dylik föreskrift torde med största sannolikhet komma att föranleda tvistigheter och påfordra en ingående bokföringskontroll. Det skulle vara önskvärt, om en jämkning i förslaget kunde åstadkommas, så att omfördäld utrustning får inräknas bland driftkostnaderna.

Det föreliggande förslaget är avsett att träda i tillämpning i stället för tidigare träffat avtal om kvinnokliniken å Sabbatsberg. I betraktande härav kan statskontoret icke undgå att finna anmärkningsvärt, att villkoren för *fördelningen av driftkostnaderna* påtagligt försämrats ur statsverkets synpunkt. Medan i avtalet om kvinnokliniken allenast professorn — överläkaren skulle helt avlönas av staten, har i föreliggande framställning uttalats, att det syntes ligga i sakens natur, att staten icke skäligen kunde påfordra stadens deltagande i avlönandet av läkar- eller annan personal, uteslutande anställd för forsknings- eller undervisningsändamål. Statskontoret kan dela denna uppfattning men allenast under den bestämda förutsättningen, att *all annan* läkarpersonal tillsättes, avlönas och eventuellt pensioneras av staden samt att kostnaderna inräknas bland de kostnader, till vilka staten skall bidraga med 10 procent. Enligt ämbetsverkets mening finnes emellertid knappast anledning att rubba den princip, som i förevarande hänseende fastslagits i avtalet om kvinnokliniken, och som torde bygga på den förutsättningen, att en halvering av kostnaderna för läkarpersonalen — fränsett institutionsföreståndarna — approximativt motsvarar de avtalslutande parternas respektive intressen. Statskontoret vill även fästa uppmärksamheten vid de tillämpningssvårigheter, som bestämmelser av föreslagen innebörd komma att medföra, icke minst beträffande personalen vid det bakteriologiska centrallaboratoriet, därest staten skulle befinnas böra bidraga till detta. Statskontoret vill särskilt understrika, att det förhållandet, att staten i avtalet om ögonklinikens förpliktat sig svara för arvoden m. m. till för undervisningen erforderliga läkare och sköterskor, med hänsyn till de särskilda omständigheter som gälla beträffande denna klinik (se prop. 55/1947 s. 6 ff.), uppenbarligen icke kan åberopas som skäl för kommissionens förslag. Under erinran härom och då det bör vara angeläget, att avtal av förevarande art göras så litet komplicerade som möjligt, får statskontoret avstyrka ett frångående av den princip för avlöningskostnadernas fördelning, som av statsmakterna godtagits beträffande kvinnokliniken. Däremot finner statskontoret icke anledning till erinran mot att beträffande pensioneringskostnaderna tillämpas samma princip. Ämbetsverket vill emellertid med hänsyn till formuleringen av § 10 mom. 2 fästa uppmärksamheten vid att underläkarnas vid karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet löneförmåner äro så avvägda, att befattningshavarna själva skola gälda kostnader för pensioneringen.

Slutligen vill statskontoret framhålla, att ämbetsverket icke kan finna skäl för förslaget att slopa maximiföreskriften för bestämmandet av grundvalen för det 10-procentiga bidraget. Därest kostnaderna för instrumentutrustning, som icke utgöres av ersättningsanskaffning, skola föranleda 25 procents bidrag, vilket förslag statskontoret i och för sig icke vill motsätta sig, borde föreskriften snarare skärpas. Ämbetsverket har icke velat förorda detta men anser sig å andra sidan icke kunna tillstyrka maximiregeln slopande.

I övrigt ha förslagen icke föranlett särskilt uttalande från statskontorets sida.

Förhandlingskommissionen anför häremot:

Kommissionen har med tillfredsställelse konstaterat, att statskontoret icke synes i princip ha något att erinra mot förslaget om serafimerlasarettets nedläggande såsom undervisningssjukhus och dubbelklinikernas överflyttning till Sabbatsbergs sjukhus. Härj torde få anses ligga ett erkännande av riktigheten av kommissionens av alla sakkunniga instanser stödda uppfattning, att serafimerlasarettet i fortsättningen är olämpligt såsom utbildningsanstalt för blivande läkare, att en förläggning av dubbelklinikerna till karolinska sjukhuset icke bör ifrågakomma samt att däremot Sabbatsbergs sjukhus i sin planerade utformning väl motsvarar de krav, som skäligen böra ställas på ett undervisningssjukhus. Det må i detta sammanhang erinras om att förslaget i så mätto står väl i överensstämmelse med statskontorets redan för flera år sedan uttalade mening, att, i den mån nya undervisningskliniker tarvas för karolinska institutets verksamhet, sådana böra förläggas till Stockholms stads sjukhus och icke till rikssjukhuset eller överhuvudtaget drivas i statens regi.

Statskontoret kritiserar emellertid förslaget att nu fatta beslut om serafimerlasarettets nedläggande som undervisningssjukhus om cirka 13 år härefter och motiverar denna sin kritik med nu rådande materialsvårigheter och angelägenheten av investeringsbegränsningar. I stället rekommenderar statskontoret statsmakterna att i princip besluta den föreslagna överflyttningen och sedan dröja med denna, till dess »ekonomiska och andra omständigheter möjliggjort uppförandet av ersättningskliniker på andra håll». Ett sådant förfarande måste förutsätta, att intill den således ovissa tidpunkten för överflyttningen Stockholms stad låter uppföra kliniker, som antingen byggets utan tanke på deras användning för medicinsk utbildning eller som planlagts och byggts även med hänsyn till denna utbildning. I det förra fallet torde någon överflyttning icke kunna komma i fråga; i det andra fallet måste en ekonomisk medverkan från statens sida vid klinikernas uppförande förutsättas, varigenom läget ur statsfinansiell synpunkt måste bli i princip detsamma som enligt kommissionens förslag, ehuru klinikerna med sina anordningar för undervisning kanske under flera år få stå outnyttjade för detta ändamål, vilket måste betraktas såsom synnerligen oekonomiskt.

Det förefaller, som om statskontoret vid bedömandet av denna fråga icke tillräckligt beaktat dels att förslaget bygger på samverkan med en andra avtalspart, Stockholms stad, dels ock att vid administrerandet av ett företag av ifrågavarande omfattning och beskaffenhet det är nödvändigt att handla efter en i förväg noga utarbetad plan, om det hela skall kunna gå i lås. Kommissionen vill, i det den starkt understryker dessa synpunkter, med några ord karakterisera situationen för statens medicinska utbildning i Stockholm, sådan den ter sig i fråga om de vid serafimerlasarettet belägna klinikernas framtid.

Dessa kliniker kunna i längden icke på ett tillfredsställande sätt tjäna den medicinska utbildningen. Detta beror delvis på lasarettets ålder och delvis på att övriga för den medicinska utbildningen erforderliga institutioner och kliniker flyttat eller inom den närmaste framtiden komma att flyttas till karolinska sjukhuset. Att längre än till utgången av 1960 använda serafimerlasarettet som undervisningssjukhus måste komma att lända den medicinska undervisningen till stort men. Staden å sin sida står inför den ofrånkomliga nödvändigheten att inom en nära framtid, därest icke situationen för sjukvården i Stockholm skall bli ohållbar, om- och utbygga Sabbatsbergs sjukhus till ett stort modernt sjukhus om cirka 950 vårdplatser. Då en förflyttning av samtliga karolinska institutets dubbelkliniker (för medicin, kirurgi, obstetrik och

gynekologi samt pediatrik) till karolinska sjukhuset får anses utesluten av skäl, som kommissionen anfört i sitt betänkande, och då kommissionen anser det erbjuda oskattbara fördelar för staten såväl ekonomiskt som ur medicinsk-facklig synpunkt att få inrymma dessa kliniker på ett av staden drivet sjukhus, har det varit nödvändigt för kommissionen, om den rätt skulle bevaka de statliga intressena, att i detta läge söka samarbete med Stockholms stad. Stadens representanter ha i början av de mycket långvariga och segslitna förhandlingarna rest starkt motstånd mot tanken på att släppa in den medicinska undervisningen i här avsedd omfattning på Sabbatsberg samt i stället ifrågasatt, att staten skulle övertaga och driva Sabbatsberg som ett nytt rikssjukhus. Kommissionen har bestämt motsatt sig en sådan lösning och till slut har det lyckats att övervinna motståndet från stadens sida och finna en linje, på vilken båda parterna förhandlingsmän kunnat enas. Det är klart, att detta resultat icke kunnat vinnas utan eftergifter på båda sidor och att överenskommelser av denna beskaffenhet icke kunna komma till stånd utan att båda parterna anse sig erhålla fördelar härigenom. Detta får man hålla i minnet, när man bedömer avtalen.

En förutsättning för stadens medverkan har varit, att staden finge förvärva serafimerlasarettfastigheterna. Utan överenskommelse härom har något avtal om Sabbatsbergs upplåtande icke kunnat komma till stånd. Vidare har staden krävt en sådan uppgörelse om Sabbatsberg, att staden, när den skrede till utbyggnaden, hade visshet, om och i vilken utsträckning klinikerna skulle utnyttjas för undervisning och därför också utformas med hänsyn härtill. Kommissionen har av skäl som framgå av dess betänkande funnit, att statens intresse av att få Sabbatsberg upplåtet såsom undervisningssjukhus är av sådan vikt, att de uppställda förutsättningarna icke kunde få utgöra hinder för en uppgörelse, den sistnämnda förutsättningen så mycket mindre, som den enligt kommissionens mening måste anses även ur statens synpunkt fördelaktig. Vad serafimerfastigheternas försäljning beträffar har kommissionen icke ansett några spekulationer i penningvärdet på sin plats i detta sammanhang och vågar med bestämdhet hävda, att det pris, som erhållits, är efter omständigheterna fullt acceptabelt ur statens synpunkt, särskilt om man, såsom tillbörligt är med hänsyn till det reella läget, bedömer hela avtalskomplexet i ett sammanhang. Kommissionen anser, att här föreligger det enda tillfället för staten under överskådlig framtid att på godtagbara villkor erhålla ett samlat utrymme för den medicinska utbildning, som ej kan beredas plats på karolinska sjukhuset. Försittes detta tillfälle finnes knappast annat alternativ än ytterligare ett rikssjukhus, byggt och drivet i statens egen regi. Denna utväg torde dock icke vara framkomlig, då möjlighet att anskaffa erforderligt patientmaterial genom samverkan med staden icke lär stå till buds. Dessutom kommer en sådan lösning för staten att ställa sig avsevärt mycket dyrare i fråga om driftkostnaden än den av kommissionen föreslagna. Och det bör observeras, att driftkostnaden är den utgift, som i det långa loppet har den ojämförligt största betydelsen.

Under förutsättning att köpeavtalet trots statskontorets invändningar godtages, har statskontoret framhållit angelägenheten av att »vissa garantier för rådande relation mellan fastigheternas nuvärde och nybyggnadskostnaderna för ersättningsklinikerna å Sabbatsberg icke rubbas». Detta synes statskontoret kunna ske genom att statens totala bidrag till dessa på ett eller annat sätt maximeras. I anledning härav tillåter sig kommissionen framhålla, att »ersättningsklinikerna å Sabbatsberg» äro de medicinska och kirurgiska kli-

nikerna, omfattande sammanlagt enligt Sabbatsbergsavtalet 400 vårdplatser. Om man räknar med en så hög byggnads- och utrustningskostnad för dessa som 40 000 kronor per plats, blir totalkostnaden 16 miljoner kronor, varav på staten skulle komma en fjärdedel eller 4 miljoner kronor, alltså hälften av köpeskillingen för serafimerlasarettfastigheterna. Tillräcklig marginal för prisförskjutningar torde således föreligga. Å andra sidan måste det anses uteslutet, att staden skulle kunna finna sig i en maximering av statens bidrag, varigenom viss del av en av penningvärdets fall förorsakad kostnadsstegring skulle övervältras på staden. Som en annan utväg har statskontoret ifrågasatt, att staden skulle övertaga verksamheten vid serafimerlasarettet redan vid den tidpunkt, då köpeskillingen erlägges d. v. s. senast den 1 juli 1948. Huru härigenom det av statskontoret avsedda syftet skulle ernås, har kommissionen svårt att förstå. Staten är enligt avtal av åren 1927 och 1929 förpliktad att tillhandahålla Stockholms stad och Stockholms läns landsting visst antal platser på sjukhuset intill utgången av år 1960 med skyldighet för staten att under denna tid svara för 38 resp. 36,5 procent av restkostnaden för stadens respektive länets sjuka. Skulle avtal träffas av innebörd, att staden skall övertaga sjukhuset redan under år 1948, är det uppenbart, att såväl staden som länet måste kräva och även vara berättigade till ekonomisk kompensation för vad de skulle gå miste om genom de tidigare avtalens för tidiga sättande ur kraft. Det kan nämnas, att det här rör sig om avsevärda summor årligen, enligt senast avslutade räkenskaper (1945/1946) totalt omkring 732 000. Det synes klart, att på denna väg intet står att vinna.

I fråga om Sabbatsbergsavtalet har statskontoret till en början anmärkt på att detta omfattar jämväl en psykiatrisk och en radioterapeutisk klinik samt en fysioterapeutisk avdelning, och anser sig icke kunna tillstyrka, att för närvarande beslut fattas om statens deltagande i kostnaderna härför. Statskontorets avstyrkande står i rak strid mot den ingående utredning av sakkunniga, som kommissionen presterat och som klart ger vid handen, hur betydelsefullt det är, att också dessa delar av sjukhuset stå till undervisningens förfogande. Även inom den nuvarande medicinska studieplanens ram är detta ett viktigt önskemål. Det må också framhållas, att här avses anordningar, som skola komma till utförande icke omedelbart utan under en tidrymd av omkring 13 år framåt. Det är av synnerlig vikt, att staten står rustad att möta de behov, som under denna tid med all säkerhet uppkomma av en intensifierad och förbättrad medicinsk utbildning inom nämnda grenar av sjukvården. Skulle man av sådana skäl, som statskontoret anfört, tvingas avstå från vad som enligt kommissionens bedömande utgör välmotiverade och måttliga krav på medicinsk beredskap, är det fara värt att stora svårigheter skola möta att lägga till rätta vad genom bristande förutseende sålunda försumrats.

Vad som anförts angående det bakteriologiska laboratoriet måste bero på ett missförstånd från statskontorets sida. Enligt statskontorets mening bör den av staten bedrivna forskningen på detta område icke splittras på två sjukhus utan koncentreras till det vid karolinska sjukhuset planerade bakteriologiska centrallaboratoriet, vars föreståndare skall vara professorn i bakteriologi vid karolinska institutet. Det förhåller sig emellertid så, att den åsyftade professorn, som står på karolinska institutets stat, skall handhava den undervisning, som enligt nuvarande studieplan meddelas åt medicine studerande, under det att karolinska sjukhusets bakteriologiska centrallaboratorium förestås av en laborator i klinisk bakteriologi, som står på sjukhusets stat och som meddelar undervisning i klinisk bakteriologi åt där tjänstgörande medicine kandidater.

Hans övriga uppgifter äro klinisk bakteriologisk forskning samt kliniskt bakteriologiskt rutinarbete i sjukvårdens tjänst. Liknande laboratorbefattningar finnas vid karolinska sjukhuset i klinisk fysiologi och klinisk kemi, vilket själfvallet icke motiverar, att man talar om splittring av forskningen i fysiologi eller kemi. I propositionen 1947: 272 föreslogs, att serafimerlasarettet skulle på liknande sätt utrustas med tre kliniska laboratorer, av vilka en i klinisk bakteriologi, vilket också vann riksdagens bifall. Det är således nu fråga om överflyttning av denna senare redan förefintliga laboratorbefattning från serafimerlasarettet till Sabbatsbergs sjukhus i analogi med överflyttningen av övriga kliniska befattningar från förstnämnda till sistnämnda sjukhus. Motiveringen för denna redan inrättade befattning ur forsknings-, undervisnings- och sjukvårdssynpunkt återfinnes i nämnda proposition.

Det antal enskilda vårdplatser, som av kommissionen påkallats, har av vederbörande sakkunniga ämnesrepresentanter ansetts erforderligt. De enskilda vårdplatserna ha sin givna betydelse för forskning och undervisning. Jämväl ur sjukvårdssynpunkt torde de säkerligen vara erforderliga.

I anledning av vad statskontoret anført angående kostnadsfördelningen mellan staten och staden vill kommissionen framhålla, att, då det nu gällt att bereda tillträde för undervisning och forskning till så gott som hela Sabbatsberg, det blivit nödvändigt att taga under omprövning hittills träffade överenskommelser om partiellt upplåtande. Kommissionen har därvid funnit skäligt att, för att en upplåtelse skulle kunna komma till stånd i önskad omfattning, medgiva staden något gynnsammare villkor än tidigare skett i exempelvis avtalet om kvinnokliniken. Kommissionen vill dock hävda, att de nu föreslagna reglerna bättre motsvara, vad som kan anses rättvist och riktigt. Vad särskilt beträffar uppgörelsen om läarkostnadernas fördelning, synes det kommissionen, att statskontorets ståndpunkt, att man antingen bör tillämpa den regeln, att staten betalar kostnaden för läkarbefattningar, som uteslutande äro avsedda för forskning och undervisning, och staden alla övriga läarkostnader eller ock följer bestämmelsen i det tidigare avtalet om kvinnokliniken, innebärande en halvering av alla utgifter för läkarlöner mellan staten och staden, knappast kan anses väl avvägd, om man nämligen besinnar, att antalet befattningar, uteslutande avsedda för forskning och undervisning, äro försvinnande få i jämförelse med antalet övriga läkartjänster. Tar man hänsyn härtill, framstår det klart, att kommissionens förslag innebär allenast en mindre, men av billighetsskäl betingad modifikation av den även av statskontoret godtagna hälftindelningen. I övrigt vill kommissionen betona, att statens kostnader för driften komma att trots de nu föreslagna jämkningarna ställa sig avsevärt lägre, än om staten skulle nödgas driva ett nytt rikssjukhus på samma villkor som karolinska sjukhuset.

Slutligen vill kommissionen i anledning av statskontorets avstyrkande av maximiregelns slopande uttala, att kommissionen för denna åtgärd anser sig ha anført bärande skäl i sitt betänkande.

Byggnadsstyrelsen har icke framställt annan erinran mot föreliggande förslag än att styrelsen ansett § 9 i Sabbatsbergsavtalet böra kompletteras så, att ritningarna till de för undervisningsändamål avsedda avdelningarna vid sjukhuset skola upprättas i samråd med — förutom karolinska institutets lärarkollegium — jämväl byggnadsstyrelsen. Ämbetsverket anför:

Byggnadsstyrelsen anser sig ifråga om såväl betänkandet som förslaget till avtal ha att yttra sig allenast över de berörda byggnads- och markfrågorna.

Styrelsen vill dock, innan styrelsen ingår härpå, uttala sin anslutning till den av kommissionen stödda »enhetstanken» för karolinska institutet.

Såsom kommissionen klart framhållit, äro återstående delar av områdena på Norrbacka knappt tillmätta redan för institutets utbyggande enligt »enhetstankens» ursprungliga mening. Byggnadsstyrelsen har också upprepade gånger i olika sammanhang hävdad en liknande uppfattning. Då det nu aktuella anskaffandet av nya lokaler för dubbelundervisningen icke torde kunna lösas inom nämnda område, finner styrelsen den föreslagna utbyggnaden av Sabbatsbergs sjukhus för detta ändamål i princip fördelaktig.

Ehuru, såsom byggnadsstyrelsen ofta haft anledning uttala, tillgången på centralt belägen mark för statliga ändamål inom Stockholm är synnerligen knapp, anser styrelsen i likhet med kommissionen, att under för handen varande förhållanden och med de fördelar i övrigt, som avtalet innebär för kronan, ett avstående från serafimerlasarettets område är försvarligt.

Den utredning, som ligger till grund för kommissionens förslag till undervisningssjukhus vid Sabbatsberg, är endast preliminär. Byggnadsstyrelsen har därför icke ansett sig böra i detta sammanhang ingå på en närmare granskning av förslaget. Styrelsen förutsätter emellertid, att styrelsen beredes tillfälle att deltaga i det fortsatta planeringsarbetet. För detta ändamål synes den i avtalsförslaget under § 9 intagna bestämmelsen, att ritningarna till berörda avdelningar vid sjukhuset skola upprättas i samråd med karolinska institutets lärarkollegium, böra kompletteras så, att samråd skall ske även med byggnadsstyrelsen.

I fråga om de beräkningsgrunder, som kommissionen följt vid den föreslagna fördelningen av kostnaderna för uppförande och drift av anläggningarna vid Sabbatsberg, anser sig byggnadsstyrelsen icke ha något att erinra, liksom icke heller mot de uppgivna anläggningskostnaderna för sjukhuset, baserade på en kostnad per vårdplats av 35 à 40 000 kronor och innebärande att vid nuvarande prisläge för statens del skulle behöva beräknas ett bidrag av 8 250 000 kronor à 9 500 000 kronor.

Vid upprättande av förslaget till avtal rörande försäljningen till staden av serafimerlasarettet har kommissionen beräknat köpeskillingen till 8 000 000 kronor, utgörande det markvärde, som kommissionen på grundval av vissa av särskilda värderingsmän avgivna utlåtanden ansett sig kunna godtaga. Mot det sålunda beräknade markvärdet har byggnadsstyrelsen för sin del intet att erinra. Det undandraget sig styrelsens bedömande, huruvida kronan vid ett avstående av särskild ersättning för byggnaderna, icke minst de nu planerade nya anläggningarna, kan anses erhålla fullt vederlag genom de av kommittén i sammanhanget åberopade förmånerna.

Byggnadsstyrelsen delar kommissionens uppfattning, att serafimerlasarettets gamla huvudentréportal bör bevaras, detta i första hand därför, att den äger arkitektoniskt och kulturhistoriskt värde. Det bör sedermera göras till föremål för överväganden, huruvida portalen skall förflyttas till Norrbackaområdet eller kvarstå på i huvudsak sin nuvarande plats.

Kommissionen har såsom en förutsättning för avtalets huvudpunkter angivit, att nybyggnaderna vid Sabbatsberg liksom vissa nya klinikbyggnader vid karolinska sjukhuset skola bliva färdigställda och utrustade senast vid ingången av år 1961. Byggnadsstyrelsen vill härtill anföra, att det är av vikt, att planerandet av och förberedelserna i övrigt för dessa delvis betydande byggnadsföretag utan dröjsmål påbörjas. Försiktigheten synes emellertid bjuda, att man redan nu utgår från, att detta tidsprogram icke kan hållas och

att sådana eventuella tillägg till avtalet övervägas, som av denna anledning kunna vara erforderliga.

Stockholms stads myndigheter. Sjukhusdirektionen har bland annat framhållit, att stadens förvärv av serafimerlasarettet och den platsreserv, som därigenom efter år 1960 komme att erhållas, innebure en avgjord fördel ur sjukvårdssynpunkt med hänsyn till att det på grund av rådande förhållanden på byggnadsmarknaden vore ovisst, om den av sjukhusdirektionen planerade utbyggnaden av stadens sjukhusväsen kunde genomföras till år 1960.

Stadsplanenämnden har åberopat ett tjänsteutlåtande av stadsplanekontoret, vari förvärvet av serafimerlasarettets fastigheter tillstyrkes med hänsyn såväl till stadens intresse av att erhålla en utrymmesreserv för stadens förvaltning i omedelbar närhet av stadshuset som till behovet av att kunna disponera ifrågavarande markområde för genomförande av erforderliga trafikregleringar.

Fastighet snämnden har under åberopande av ett av fastighetskontoret avgivet tjänsteutlåtande likaledes tillstyrkt ett förvärv av ifrågavarande markområde inom kvarteret Pilträdet med hänsyn till att marken vore särskilt lämpad för planerad kontorsbebyggelse för stadens behov.

Kammarkontoret har tillstyrkt de föreliggande avtalen, såvitt de beröra Stockholms stad, dock med vissa ändringar av § 2 i avtalet rörande serafimerlasarettet och § 14, punkt b, i avtalet om Sabbatsbergs sjukhus. Förstnämnda ändring innebär, att staten — därest ombyggnaden av Sabbatsbergs sjukhus ej skulle bliva färdigställd till år 1961 — även fortsättningsvis skall driva serafimerlasarettet, intill dess överflyttning av undervisningen kan äga rum. Den förordade ändringen av Sabbatsbergsavtalet avser ett förtydligande av det i avtalet använda begreppet »driftkostnader». I sistnämnda avseende har kammarkontoret anfört följande.

Enligt avtalets § 14 skall statens driftbidrag utgöra 10 procent av de driftkostnader, »som efter antalet vård dagar belöper på de för undervisningen upplätta vårdplatserna». Avtalets ordalydelse är väl knapphändig och skulle kunna föranleda tvistigheter om innebörden av bestämmelsen. Den statliga förhandlingskommissionen har kommenterat bestämmelsen så att »med driftkostnaderna avses här bruttokostnaderna utan avdrag av legosängs- eller andra patientavgifter». Kammarkontoret får framhålla, att vid ett sjukhus av här ifrågavarande karaktär bedrivs en mångskiftande verksamhet, som i många avseenden icke är att direkt hänföra till vårdavdelningarna. Dit hör bland annat verksamheten vid polikliniker och behandlingsavdelningar av olika slag. Det måste förutsättas, att avtalet skall så uttolkas, att vid avräkningen med staten samtliga sjukhusets kostnader, exklusive kostnader för bakteriologiska centrallaboratoriet, slås ut på antalet vård dagar utan avdrag för patientavgifter av något slag. Det vore enligt kammarkontorets mening önskvärt, att avtalet kompletterades med en fullt klargörande definition av begreppet driftkostnader.

Enligt avtalet skola särskilda räkenskaper föras för bakteriologiska centrallaboratoriet, då driftkostnadsbidraget till detta skall utgå med särskilt procent-

tal. Även här torde för tvistigheters undvikande vara önskvärt, att de grunder på lämpligt sätt fastställdes, som därvid skola tillämpas. Olika meningar kunna exempelvis eljest uppkomma huru laboratoriet skall debiteras för ett flertal för hela sjukhuskomplexet gemensamma kostnader.

Efter en ingående granskning av avtalsförslagen har kammarkontoret såsom slutomdöme anfört följande.

Kammarkontoret har vid granskningen av föreliggande avtal kommit till den uppfattningen, att avtalet rörande serafimerlasarettet innebär, att staden har att betala ett markpris, som vida överstiger det värde, som kan ur tillämpliga objektiva värderingssynpunkter anses skäligt. Därjämte avstår staden utan någon kompensation från de anspråk, som gällande samarbetsavtal enligt stadens jurist borde föranleda, på rätt till 200 sjukhusplatser. Bestämmelserna om stadens skyldighet att såsom huvudman eventuellt driva sjukhuset efter den 1 januari 1961 måste anses för staden ytterst oförmånliga och över huvud taget olämpliga.

Avtalet rörande Sabbatsberg kan — om än staden gjort en påtaglig eftergift i fråga om driftformen — anses för staden godtagbart, men det erbjuder icke någon kompensation för den oförmånliga affär, som serafimeravtalet får anses innebära från nu överblickbara utgångspunkter.

De båda huvudavtalen ha vid förhandlingarna gjorts så ömsesidigt beroende av varandra, att de ur förhandlingsresultatets synpunkt måste ses som en enhet. Någon mera väsentlig ändring i sak får därför anses utesluten utan att båda avtalen måste upptagas till nya förhandlingar.

Enligt kammarkontorets bedömande skulle ett sådant uppskov med ärendets avgörande för förnyade förhandlingar mindre utgöra en olägenhet för staden än för staten, då det är staten som efter vad som i ärendet kan utläsas har ett trängande behov av att få karolinska institutets dubbelinstitutioners klinikfråga löst, medan däremot staden utan någon olägenhet kan fullfölja de ursprungliga planerna på att utforma Sabbatsberg som ett kommunalt sjukhus.

Då kammarkontoret likväl icke velat avstyrka avtalens antagande, sker det med hänsyn till att dessa äro resultatet av mångåriga underhandlingar och att det måhända kan anses försvarligt, att staden påtager sig vissa uppoffringar för att icke äventyra den föreliggande lösningen av den för det allmänna betydelsefulla läkarutbildningsfrågan. Med understrykande av att det överenskomna priset för serafimerfastigheten framstår såsom särdeles oförmånligt för staden, anser sig kammarkontoret därför böra begränsa sina yrkanden till att serafimeravtalet, § 2, så ändras, att den eventuella driften av lasarettet efter den 1 januari 1961 skall uppehållas av samma huvudman som nu och i huvudsaklig överensstämmelse med nu gällande samarbetsavtal. Därjämte rekommenderar kammarkontoret sådan justering av § 14, punkten b, i Sabbatsbergsavtalet, att någon oklarhet icke kan komma att uppstå om avtalets uttolkning i denna del.

Drättselnämnden har beslutat att tillstyrka stadsfullmäktige att godkänna de föreliggande avtalen. Nämnden har dock ansett det önskvärt, att den av kammarkontoret förordade ändringen av § 14, punkten b, i avtalet rörande Sabbatsbergs sjukhus om möjligt vidtages.

Borgarrådsberedningen har i ärendet gjort följande uttalande:

I likhet med fastighetsnämnden och drättselnämnden anser beredningen, att

den överenskomna köpeskillingen för lasaretsfastigheterna är anmärkningsvärt hög med hänsyn till att staden först 1961 tillträder fastigheterna. Beredningen finner sig likväl böra tillstyrka förslaget i denna del, enär det för staden är angeläget att förvärva ifrågavarande markområde.

Beträffande upprätthållandet av lasaretsdriften efter den 1 januari 1961 har kammarkontoret uttalat, att staten även fortsättningsvis borde driva serafimerlasarettet, därest ombyggnaden av Sabbatsbergs sjukhus vid denna tidpunkt icke vore genomförd. Med avseende å denna fråga vill beredningen i anslutning till sjukhusdirektionens uttalande framhålla vikten av att staden tillförsäkras dispositionsrätten till samtliga vid lasarettet befintliga vårdplatser. Detta kan ske endast genom att staden — såsom förutsättes i avtalet — inträder som huvudman för lasarettet. Lasaretsdriftens upprätthållande efter år 1960 är en nödfallsutväg att tillgripas för den händelse nu rådande förhållanden på byggnadsmarknaden skulle fortfara en längre tid och således medföra en försening av den planerade ombyggnaden av Sabbatsbergs sjukhus. I det prekära läge, som till följd härav skulle uppkomma, måste staden kunna säkerställa största möjliga tillgång på vårdplatser, varvid serafimerlasarettet komme att utgöra en värdefull tillgång genom möjligheten att kunna utnyttja även de vårdplatser vid lasarettet, som ej ingå i nu gällande dispositionsavtal. Erfarenheterna från nuvarande samarbetsavtal i fråga om karolinska sjukhuset ha givit vid handen, att vårdplatserna ej i avsedd omfattning bliva tillgängliga för stockholmsbor, därest staden icke såsom huvudman driver sjukhuset. Beredningen tillstyrker därför i oförändrat skick det föreliggande avtalet om serafimerlasarettet liksom även den av förhandlingsdelegerade förordade jämkningen i gällande avtal rörande dispositionen av platserna vid serafimerlasarettet.

Ävenså torde avtalet om upplåtelse av Sabbatsbergs sjukhus för undervisningsändamål kunna godkännas i enlighet med förhandlingsdelegerades förslag, varvid förutsättes, att begreppet driftkostnader erhåller den innebörd, som kammarkontoret angivit.

Stadskollegiet erinrar om att frågan rörande de enskilda rummen vid stadens sjukhus är under utredning av sjukhusdirektionen. Kollegiet anser, att denna fråga snarast måste lösas, så att klienteletts betalningsmöjligheter icke bliva avgörande för erhållande av enskilda rum i samband varmed överläkarnas löner måste justeras. Med hänsyn härtill förutsätter kollegiet, att föreliggande avtal ej lägger några hinder i vägen för detta önskemåls realiserande. När överläkartjänsterna vid Sabbatsbergs sjukhus skulle ledigförklaras, borde alltså kunna göras förbehåll om att den s. k. rådgivande taxan vid vård å enskilda rum efter vederbörliga förhandlingar må kunna evalveras till fasta lönetillägg. I övrigt biträder kollegiet borgarrådsberedningens ståndpunkt.

Stadsfullmäktige ha den 22 mars 1948 godkänt de föreliggande — under förbehåll av sådant godkännande — mellan statens och stadens förhandlingsdelegerade träffade avtalen rörande *dels* förvärv av serafimerlasarettets fastigheter, *dels* återförande till serafimerlasarettet av vissa vid allmänna barnbördshuset disponerade vårdplatser, *dels* ock upplåtelse av Sabbatsbergs sjukhus för den medicinska undervisningen, varvid förutsatts, att § 14, punkten b, i sistnämnda avtal skall hava av borgarrådsberedningen angiven inne-

börd, och att avtalet icke lägger hinder i vägen för sådana förändringar med avseende å vård å enskilda rum, som stadskollegiet angivit.

Stockholms läns landstings förvaltningsutskott har enligt skrivelse den 30 januari 1948 beslutat att med de erinringar, som framgå av utskottets här- efter återgivna yttrande, hos innevarande års landsting tillstyrka förslaget till avtal angående överlåtande till landstinget av ett antal vårdplatser vid karolinska sjukhuset. Efter att ha berört avtalsförslagets innehåll anför förvaltningsutskottet vidare följande.

Den föreslagna överenskommelsen mellan staten och Stockholms stad berör högst väsentligt länets sjukvårdande verksamhet.

Såsom av kommissionens betänkande framgår disponerar länet enligt nu gällande avtal »i mån av behov minst 100» sängplatser vid serafimerlasarettet. Verkliga beläggningen har icke obetydligt överskridit detta antal utan en lång följd av år utgjort 120 å 140. Länet kommer alltså att vid stadens övertagande av serafimerlasarettet gå miste om 80 å 100 vårdplatser. Kommissionen framhåller att någon skyldighet för kronan att härutinnan hålla landstinget skadeslöst icke föreligger men att det enligt kommissionens mening vore skäligt och önskvärt att — om lasarettsdriften efter utgången av år 1960 fortsättningsvis uppehålles — landstinget i fall av behov erhåller möjlighet att där inlägga sjuka.

Förvaltningsutskottet fäster stort avseende vid denna angelägenhet och förväntar att statsmakterna på lämpligt sätt skyddar landstingets intressen i denna punkt så att landstinget — om lasarettsdriften efter utgången av år 1960 fortsättningsvis uppehålles i nuvarande utsträckning beträffande antalet vårdplatser — tillförsäkras skälig uppgörelse angående minst 60 vårdplatser eller vid en eventuell reducering av vårdplatsantalet däremot proportionsvis svarande antal vårdplatser.

Såsom av kommissionens yttrande framgår avses att nuvarande neurologiska och neurokirurgiska klinikerna vid serafimerlasarettet skola genom nybyggnader överföras till karolinska sjukhuset.

Stockholms läns landsting har inom ramen för gällande avtal belagt dessa kliniker de senaste åren med i medeltal respektive 9 och 6 patienter. Förvaltningsutskottet anser skäligt att vid den tidpunkt förenämnda kliniker kunna tagas i bruk vid karolinska sjukhuset, vårdplatser för länet till det antal, varom då kan överenskommas, utan särskild kostnad för länet överföras till klinikerna från de för länet avsedda 40 vårdplatserna å garnisonsavdelningen vid sjukhuset.

Med dessa erinringar har Stockholms läns landstings förvaltningsutskott beslutat att för sin del hos årets landsting tillstyrka förslaget av den 1 december 1947 till avtal mellan svenska staten och Stockholms läns landsting »angående överlåtande till Stockholms läns landsting av ett antal vårdplatser vid karolinska sjukhuset».

4. Departementschefen.

Den statliga förhandlingskommissionen har, såsom av den förut lämnade redogörelsen framgått, föreslagit, att till ett i samarbete med Stockholms stad ny- och ombyggt Sabbatsbergs sjukhus skola överflyttas karolinska institutets nu till serafimerlasarettet förlagda ena medicinska klinik och ena kirurgiska

klirik med tillhörande institutioner samt institutets till Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt förlagda ena pediatriiska klinik. Enligt kommissionens förslag skola vidare av staden vid Sabbatsbergs sjukhus planerade en psykiatrisk klinik, en radioterapeutisk klinik och en fysioterapeutisk avdelning jämte ett av staden redan beslutat bakteriologiskt centrallaboratorium vid detta sjukhus, avsett jämväl för stadens övriga sjukhus, upplåtas till institutet för forsknings- och undervisningsändamål.

Enär serafimerlasarettets neurologiska och neurokirurgiska kliniker av kommissionen avses skola bliva överflyttade till karolinska sjukhuset samt, enligt tidigare riksdagsbeslut, den till allmänna barnbördshuset förlagda kvinno-kliniken skall överflyttas till Sabbatsbergs sjukhus och ögonavdelningen vid detta senare sjukhus redan upplåtits för undervisningsändamål, innebär kommissionens förslag, att för framtiden skola för karolinska institutets räkning finnas två undervisningssjukhus, det ena, karolinska sjukhuset, i statens regi och omfattande samtliga medicinska discipliner, samt det andra, Sabbatsbergs sjukhus, i stadens regi och omfattande institutets dubbelkliniker och dubbelinstitutioner.

I nära samband med vad sålunda föreslagits står kommissionens förslag, att serafimerlasarettets fastigheter skola försäljas till staden samt att till Stockholms läns landsting skall som ersättning för de vårdplatser, som länet vid serafimerlasarettets nedläggande där går förlustig, till reducerat pris överlåtas 40 vårdplatser å garnisonsavdelningen vid karolinska sjukhuset.

Innan jag närmare ingår på avtalsförslagen, anser jag mig böra klarlägga min principiella ståndpunkt i fråga om serafimerlasarettets fortvaro som undervisningssjukhus.

Att lasarettet för att på längre sikt kunna fylla de anspråk, som enbart ur sjukvårdssynpunkt måste ställas på detsamma, förr eller senare måste till väsentliga delar underkastas en grundlig omdaning, torde vara ofrånkomligt. Huruvida emellertid Stockholms stad, som planerar en synnerligen omfattande utbyggnad av sitt sjukhusväsen och själv önskar komma i besittning av lasarettfastigheterna för att tillgodose sitt behov av tomtmark för andra ändamål, kan tänkas vara villig att ekonomiskt medverka till en så kostnadskrävande nybyggnad av lasarettet, som det här måste bli fråga om, får väl anses osäkert. De ekonomiska konsekvenserna för staten vid stadens uteblivande som bidragspart komme onekligen att bli allvarliga. Men även bortsett härifrån kvarstår såsom den allvarligaste invändningen emot lasarettets fortsatta användande i undervisningens tjänst, att lasarettet genom förflyttningen av karolinska institutet och dess teoretiska institutioner från lasarettets omedelbara grannskap till Norrbacka-området förlorat sin anknytning till dessa och därmed också grundförutsättningen för sin funktion som undervisningssjukhus. Härom synas alla medicinska auktoriteter vara ense och de förvaltningsmyndigheter, som yttrat sig i ämnet, ha icke inlagt någon gensaga häremot.

Jag anser därför, att det icke skulle vara i överensstämmelse med en för-

nuftig planläggning att lösa hithörande organisationsproblem på sådant sätt, att det nödvändiggjorde lasarettets bevarande för framtiden såsom undervisningssjukhus. En sådan lösning måste bli otillfredsställande ur medicinsk synpunkt och i längden säkerligen mycket kostsam för statsverket.

Då de nuvarande avtalen med Stockholms stad och län angående driften av serafimerlasarettet utgå den 31 december 1960, synes det vara lämpligt att räkna med denna tidpunkt såsom den, då — förutsatt att ej krisförhållanden lägga hinder i vägen — lasarettets användning för undervisningsändamål senast bör upphöra. Att redan nu taga ställning till denna fråga är ingalunda för tidigt, då ett nedläggande av lasarettet som undervisningssjukhus kräver både planläggning i god tid och en avsevärd tid för verkställighetsåtgärder. Därtill kommer, att stadens byggnadsplaner beträffande Sabbatsbergssjukhuset nödvändiggör, om tillfället till samarbete med staden skall utnyttjas, ett ställningstagande nu.

Enligt den ursprungliga planen för karolinska sjukhuset skulle serafimerlasarettsklinikerna i sinom tid överflyttas till Norrbacka-området. Kommissionens förslag innebär en ändring i denna plan så till vida, att av nämnda kliniker allenast de neurologiska och neurokirurgiska klinikerna skulle överföras dit, under det att lasarettets övriga kliniker (de medicinska och kirurgiska) samt den återstående pediatrika kliniken och hithörande, eljest för undervisningen behövliga inrättningar skulle förläggas till Sabbatsbergs sjukhus. Såsom av den föregående redogörelsen inhämtas, ha alla i ärendet hörda myndigheter i princip förordat detta förslag.

Även jag finner skälen för att nu frångå den ursprungliga planen välgrundade. Såväl kommissionen som byggnadsstyrelsen ha påpekat angelägenheten av återhållsamhet vid utnyttjandet av den återstående markreserven på Norrbacka-området. Än viktigare är, att stadens medverkan vid uppförande av dubbelkliniker på sagda område icke synes kunna påräknas, varigenom erforderligt patientmaterial komme att äventyras och de ekonomiska konsekvenserna för statsverket skulle bli mycket vittutseende. Vidare — och härvid fäster jag stor vikt — har förslaget enstämmigt förordats av läkarvetenskapens målsmän såsom för undervisningen och forskningen förmånligt.

Enligt förslaget komma klinikerna att inrymmas i ett stort modernt central-sjukhus med tillgång till stadens omfattande och ur undervisningssynpunkt värdefulla patientmaterial, vartill kommer den för den medicinska forskningen och undervisningen avsevärda fördelen av att sjukhuset är beläget i karolinska sjukhusets närhet. Såsom kommissionen framhållit torde härmed den s. k. enhetstanke, som legat till grund för karolinska sjukhusets tillkomst, bli förverkligad så fullständigt, som det i en storstad som Stockholm och vid en medicinsk högskola av karolinska institutets storlek är möjligt. I detta sammanhang torde även böra beaktas, att betänkligheter kunna resas mot att dubbelklinikerna förläggas till Norrbacka-området även ur den synpunkten, att karolinska sjukhuset, som enligt hittills fattade beslut kommer att inrymma

omkring 1 750 vårdplatser, genom dubbelklinikernas ditflyttning skulle erhålla en storlek, som kan tänkas medföra avsevärda administrationssvårigheter.

Jag ansluter mig alltså i princip till kommissionens förslag och finner jämväl goda skäl anförda till stöd för förslaget, i vad detsamma avser de olika anläggningar vid Sabbatsbergs sjukhus, som skulle upplåtas för den medicinska undervisningen och forskningen.

Jag vill särskilt framhålla, att jag icke hyser någon tvekan om att upplåtandet bör omfatta den vid sjukhuset planerade psykiatriska kliniken, den radio-terapeutiska kliniken och den fysioterapeutiska avdelningen. Vad till stöd härför anförts i betänkandet och i avgivna remissyttranden har övertygat mig om att dylika avdelningar, i varje fall vid den tidpunkt, då de kunna tänkas vara färdigställda, komma att fylla ett oavvisligt behov för den vid karolinska institutet bedrivna forskningen och undervisningen.

Vad särskilt beträffar det av staden beslutade bakteriologiska centrallaboratoriet å Sabbatsbergs sjukhus framgår av den härom förebragta utredningen, att detta laboratorium icke blott skall vara ett centrallaboratorium för stadens alla sjukhus utan även — i likhet med övriga kliniska laboratorier vid Sabbatsbergs sjukhus — ersätta ett motsvarande laboratorium vid serafimerlasarettet. Att den del av laboratoriet, som kan tänkas motsvara ett laboratorium enbart för Sabbatsbergs sjukhus, skall ställas till institutets förfogande torde vara uppenbart. Då emellertid laboratoriet så planlagts, att någon särskild del av detsamma icke kommer att avskiljas för att tillgodose Sabbatsbergs sjukhus och då, enligt vad som överenskommits, materiel från hela laboratoriet kommer att ställas till forskningens och undervisningens förfogande, synes det mig både nödvändigt och rimligt, att avtal träffas om hela anläggningen. Till frågan om särbestämmelser i fråga om laboratoriet på grund av dess egenskap av i huvudsak kommunal institution återkommer jag i fortsättningen.

Anläggningskostnaderna skola enligt föreliggande avtalsförslag fördelas enligt samma principer, som legat till grund för avtalen angående den nya kvinnokliniken vid Sabbatsbergs sjukhus och de under de senare åren beslutade nya klinikerna vid karolinska sjukhuset, d. v. s. staden skall svara för 75 procent och staten för 25 procent av anläggningskostnaderna. Någon ändring av dessa procentsatser har icke från något håll ifrågasatts och jag förordar desamma ävensom den föreslagna tilläggsbestämmelsen, att samma procentsatser skola tillämpas jämväl vid framtida ny- och ombyggnader. Såsom kommissionen framhållit, torde den nytillkomna bestämmelsen bära betraktas enbart som ett förklarande tillägg till de tidigare godtagna reglerna för anläggningskostnadernas fördelning.

I fråga om fördelningen av driftkostnaderna har, med undantag för det bakteriologiska centrallaboratoriet, tillämpats i huvudsak samma principer som i avtalet angående kvinnokliniken, d. v. s. att, frånsett klinik- och institutionsföreståndarna, läkarlönerna skola halveras mellan staten och staden samt att staten skall svara för tio procent av återstående driftkostnader. Från avtalet

angående kvinnokliniken ha följande avvikelser gjorts, nämligen att staten ensam skall svara för avlönande av läkare och annan personal, som uteslutande äro anställda för forsknings- eller undervisningsändamål, samt att kostnaderna för viss nytillkommande instrumentutrustning skola fördelas enligt samma regler som anläggningskostnaderna. Därjämte har den i avtalet angående kvinnokliniken stadgade maximibegränsningen i fråga om statens deltagande i driftkostnaderna slopats. Dessa avvikelser synas mig så övertygande motiverade av kommissionen, att jag inskränker mig till att hänvisa till vad kommissionen härom anfört.

Med hänsyn till att det bakteriologiska centrallaboratoriet skall betjäna även andra stadens sjukhus än Sabbatsbergs sjukhus har beträffande detta laboratorium följande särbestämmelser träffats, nämligen att staden ensam skall svara för läkarlönerna med undantag för avlöningarna till å karolinska institutets stat uppförda befattningshavare (varmed i första hand syftas på den nyinrättade laboratoriefattningen i klinisk bakteriologi med tjänstgöringsskyldighet vid serafimerlasarettet, vilken avses skola bliva överflyttad till motsvarande befattning vid Sabbatsbergs sjukhus) ävensom att statens andel i driftkostnaderna för laboratoriet skall reduceras till två procent (beträffande sjukhuset i övrigt tio procent). Jag finner dessa särbestämmelser tillfredsställande ur statens synpunkt och förordar desamma.

Vid sitt godkännande av det mellan statens och stadens representanter träffade avtalet om upplåtelse av Sabbatsbergs sjukhus ha stadsfullmäktige i Stockholm förutsatt, att § 14, punkten b, i avtalet skall ha av borgarrådsberedningen angiven innebörd. Detta innebär, att begreppet driftkostnader skall erhålla den innebörd, som framgår av kammarkontorets i det föregående återgivna yttrande. Häremot finner jag icke anledning till erinran. Stadsfullmäktige ha vidare förutsatt, att avtalet icke lägger hinder i vägen för vissa av stadskollegiet angivna förändringar med avseende å vård å enskilda rum. Den bestämmelse i avtalet, som härvid åsyftats, torde vara stadgandet i § 10, att staden skall bestrída kostnaden »för särskilda överläkararvoden med samma belopp, som utgå till motsvarande överläkare vid karolinska sjukhuset». Detta stadgande och avtalets bestämmelser i övrigt böra enligt min mening icke lägga hinder i vägen för att staden eventuellt genomför en sådan omläggning, att den s. k. rådgivande taxan vid vård å enskilda rum vid Sabbatsbergs sjukhus evalveras till fasta kommunala lönetillägg.

Från statskontorets sida har invändning gjorts emot antalet enskilda vårdplatser å klinikerna. För egen del är jag ense med kommissionen om att en tillräckligt stort tilltagen enskild avdelning kan vara ägnad att medföra den fördelen för kliniken, att vederbörande överläkare knytes fastare till sin klinik än om han för vård av sitt enskilda patientmaterial skall vara tvungen att anlita andra sjukvårdsinrättningar i staden. Med hänsyn härtill och då, såsom kommissionen betonat, i det enskilda patientmaterialet ofta ingå för forskningen synnerligen viktiga särfall, anser jag mig sakna anledning att frångå

vad kommissionen, stödd på sakkunskapen, på denna punkt föreslagit. Jag vill i detta sammanhang även erinra om att antalet enskilda vårdplatser vid karolinska sjukhuset, vilket antal torde få anses vara fastställt under hänsynstagande till den medicinska forskningens och undervisningens krav, överstiger det nu avtalade antalet dylika platser vid Sabbatsbergs sjukhus.

Byggnadsstyrelsen har i sitt yttrande över kommissionens betänkande förklarat sig förutsätta, att styrelsen skulle få tillfälle att deltaga i det fortsatta planeringsarbetet. Då jag förmodar, att Stockholms stad skulle uppfatta en bestämmelse av sådan innebörd såsom ett ingrepp i stadens beslutanderätt i fråga om sjukhusets utformning, anser jag mig icke böra föreslå någon dylik bestämmelse. Statens intressen torde i tillräcklig grad vara tillgodosedda dels genom föreskriften i avtalsförslaget, att byggnadsritningarna skola upprättas i samråd med karolinska institutets lärarkollegium, dels ock genom bestämmelserna i 9 § lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.

Emot Sabbatsbergsavtalets bestämmelser i övrigt har jag inga väsentliga erinringar att framställa.

Jag övergår härefter till frågan om försäljning till staden av stiftelsen serafimerlasarettets fastigheter. Till en början må erinras om att någon principiell invändning emot att staden sättes i tillfälle att förvärva dessa fastigheter icke framställts. Detta står, som kommissionen framhållit, jämväl i överensstämmelse med de principer, som legat till grund för de senare årens markutbyten mellan staten och staden.

Däremot har från statskontorets sida framförts bland annat vissa betänkligheter emot att redan nu träffa avtal om försäljning av lasarettfastigheterna och uttalats önskemål om att, därest en försäljning kommer till stånd, åtgärder vidtagas för att bevara den nuvarande relationen mellan köpeskillingen och kostnaderna för ersättningskliniker på Sabbatsberg.

Med anledning härav får jag erinra om att fastigheternas försäljning utgör en grundförutsättning för att staden skall vara villig att upplåta Sabbatsbergs sjukhus för undervisningsändamål samt att därför de två förslagen till avtal härom stå i ett oupplösligt sammanhang med varandra. Ett avböjande av serafimerlasarettets försäljning medför alltså den konsekvensen, att jämväl Sabbatsbergsavtalet förfaller. Då det icke kan antagas, att staden i så fall vid planerandet av sitt fortsatta sjukhusbyggande kommer att taga någon hänsyn till statens framtida behov av undervisningskliniker, torde följden av ett avböjande från statens sida att nu träffa uppgörelse med staden bli den, att staten kanske om något decennium blir tvungen att i egen regi och utan möjlighet till samarbete med Stockholms stad uppföra ett nytt stort riks-sjukhus inom Stockholms-området. En sådan lösning av denna fråga anser jag mig icke kunna förordla. Att vidare med tanke på eventuellt fallande penningvärde påtvinga staden en bestämmelse om maximering av statens bidrag till anläggningskostnaderna för det nya sjukhuset synes mig så mycket

mindre böra ifrågakomma, som det torde ligga i statens hand att, när den så finner gott, nyttiggöra köpeskillingen. Framhållas må även, att den staten genom Sabbatsbergsavtalet tillförsäkrade nyttjanderätten utan tomtavgift till en för ett undervisningssjukhus synnerligen välbelägen tomt i huvudstaden har ett realvärde, varifrån man icke får bortse vid bedömandet av denna fråga.

Emot själva köpeskillingens storlek, 8 000 000 kronor, har icke någon erinran framställts från de i ärendet hörda statsmyndigheternas sida.

Med anledning av den principiella inställning, som statskontoret intagit gentemot avtalskomplexet, vill jag erinra om att, såsom framgått av redogörelsen i det föregående, från stadens motsvarande myndighet, kammarkontoret, riktats en skarp kritik emot avtalen ur stadens synpunkt.

Vid en jämförelse mellan statskontorets och kammarkontorets uttalanden synes mig den slutsatsen ligga nära till hands, att statens och stadens förhandlingsdelegerade lyckats finna en god medelväg mellan statens och stadens på vissa punkter stridiga intressen.

Under hänvisning till vad jag i det föregående anfört och under instämmande i huvudsak i den motivering för köpeavtalet, som av kommissionen framförts såväl i dess betänkande som i dess remissvar över statskontorets utlåtande, tillstyrker jag köpeavtalet, som i av mig här icke närmare berörda delar icke torde kräva någon motivering från min sida.

Till frågan om användningen av köpeskillingsmedlen, vilket spørsmål tarvar närmare undersökningar och överväganden, torde i förevarande sammanhang icke behöva tagas ställning.

Emot förslaget till avtal rörande upplåtande till Stockholms läns landsting av 40 vårdplatser å garnisonsavdelningen vid karolinska sjukhuset har ingen erinran framställts av de hörda myndigheterna och jag tillstyrker detsamma på av kommissionen i dess betänkande angivna grunder. Med anledning av vad landstingets förvaltningsutskott anfört om överförande utan särskild kostnad för landstinget av viss del av ifrågavarande 40 vårdplatser från garnisonsavdelningen till andra kliniker vid sjukhuset, erinrar jag om bestämmelserna i § 1 andra stycket i förslaget till avtal, vilket stadgande synes möjliggöra ett tillmötesgående av det av förvaltningsutskottet uttalade önskemålet i berörda avseende. Jag vill vidare uttala den förhoppningen, att, därest serafimerlasarettet även efter utgången av år 1960 kommer att av Stockholms stad användas såsom sjukvårdsanstalt, staden skall vara villig att på emellan staden och länet överenskomna villkor till länets förfogande ställa lämpligt antal vårdplatser vid lasarettet.

Sammanfattningsvis innebär min ståndpunkt, att jag anser mig kunna tillstyrka ifrågavarande tre avtalsförslag. Därest framdeles behov skulle uppstå av smärre jämkningar i eller tillägg till avtalsbestämmelserna, förutsätter jag, att riksdagens samtycke härtill icke skall behöva inhämtas.

Under återopande av vad jag i det föregående anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna av mig förordade grunder för samarbete med Stockholms stad i fråga om ny- och ombyggnad samt drift av Sabbatsbergs sjukhus;

dels för sin del godkänna föreliggande — under förbehåll av dylikt godkännande — mellan statens och Stockholms stads förhandlingsdelegerade träffade avtal angående försäljning till staden av stiftelsen serafimerlasarettets fastigheter;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att träffa avtal med Stockholms läns landsting angående upplåtande till landstinget av ett visst antal vårdplatser å garnisonsavdelningen vid karolinska sjukhuset i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag i det föregående förordat.

II. Reservationsanslaget till Universitetssjukhus: Bidrag till uppförande av en kvinnoklinik vid Sabbatsbergs sjukhus.

I propositionen 1945: 102 föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att godkänna av chefen för ecklesiastikdepartementet förordade grunder för samarbete med Stockholms stad i fråga om uppförande och drift av en kvinnoklinik vid Sabbatsbergs sjukhus. Riksdagen (skrivelse nr 241) biföll Kungl. Maj:ts förslag. Avtal har sedermera, såsom framgått av nästföregående avsnitt, träffats mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Stockholms stad angående samarbete för uppförande och drift av ifrågavarande kvinnoklinik. Av propositionen framgår, att statens kostnader för klinikens uppförande och utrustning beräknats uppgå till inemot 1 200 000 kronor. Härav ha för budgetåren 1945/48 anvisats 1 000 000 kronor. Därest i enlighet med vad jag i det föregående förordat avtal kommer att träffas med Stockholms stad angående samarbete för ny- och ombyggnad samt drift av Sabbatsbergs sjukhus, kommer förstnämnda avtal att upphöra att gälla och det nya avtalet i hela sin vidd bli tillämpligt jämväl å kvinnokliniken. Samma grunder för statens bidrag till anläggnings- och utrustningskostnaderna för kvinnokliniken komma dock härvid att gälla. Med hänsyn till inträffade prisstegringar synes det icke osannolikt, att statens bidrag till kvinnoklinikens uppförande och utrustning kommer att överstiga 1 200 000 kronor. Det torde emellertid enligt vad jag under hand inhämtat vara tillfyllest, att för nästa budgetår till klinikens uppförande och utrustning anvisas ett anslag av 200 000 kronor. Detta anslag och det under nästa punkt förordade anslaget torde av skäl, som angivits i propositionen om anslag för budgetåret 1948/49 till universitetssjukhusen, böra äskas under elfte huvudtiteln.

I detta sammanhang torde jag få framhålla, att det förordade samarbetet

med Stockholms stad för ny- och ombyggnad samt drift av Sabbatsbergs sjukhus enligt vad jag under hand inhämtat icke torde påkalla någon medelsanvisning för nästa budgetår till kostnaderna för uppförande vid sjukhuset av andra kliniker eller institutioner än kvinnokliniken.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Universitetssjukhus: Bidrag till uppförande av en kvinnoklinik vid Sabbatsbergs sjukhus* för budgetåret 1948/49 under elfte huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 200 000

III. Förslagsanslaget till Universitetssjukhus: Bidrag till pediatrik klinik och poliklinik i Stockholm.

Till Bidrag till pediatrik klinik och poliklinik i Stockholm har för innevarande budgetår anvisats ett delanslag å förslagsvis 89 200 kronor. Anslaget, som avser det s. k. Norrtulls barnsjukhus i Stockholm, disponeras på följande sätt:

- | | |
|---|---------------|
| 1. Bidrag till en pediatrik klinik i Stockholm | kronor 60 000 |
| 2. Till nedsättande av vårdavgifterna för barn, som ej äga hemortsrätt i Stockholm | » 2 500 |
| 3. Bidrag till en pediatrik poliklinik i Stockholm, <i>förslagsvis</i> | » 11 500 |
| 4. Bestridande av halva kostnaden dels för ersättning åt vikarie för amanuensen vid pediatrika polikliniken, dels ock för beredande jämlikt föreskrifterna i semesterlagen av semester eller semesterersättning åt assistenten, sköterskan och journalförerskan vid nämnda poliklinik, <i>förslagsvis</i> | » 200 |
| 5. Arvode till en andre underläkare vid pediatrika kliniken, motsvarande de löneförmåner, som tillkomma andre underläkare vid karolinska sjukhuset, <i>förslagsvis</i> | » 12 000 |
| 6. Arvode till en konsulterande läkare vid pediatrika kliniken för utredning om och vård av barn med psykiska sjukdomar | » 3 000 |

Summa kronor 89 200.

Det under posten 1 uppförda bidraget av 60 000 kronor till en pediatrik klinik i Stockholm utgår enligt överenskommelse i ett av Kungl. Maj:t den 29 april 1932 godkänt avtal med Stockholms stad, vilket avtal egentligen skulle upphört att gälla med utgången av juni 1941, men vars giltighet genom särskilda överenskommelser förlängts till den 1 juli 1948. Från stadens sida ha förhandlingar påkallats rörande detta bidrag. Kungl. Maj:t har därför genom beslut den 9 januari 1948 anbefallt *kommissionen för förhandlingar rörande karolinska sjukhusets fortsatta utbyggande m. m.* att upptaga förhandlingar med Stockholms stad bland annat angående revision av nyssnämnda stats-

bidrag. Efter fullgjort förhandlingsuppdrag har kommissionen med skrivelse den 1 mars 1948 framlagt en under förutsättning av Kungl. Maj:ts samt stadsfullmäktiges i Stockholm godkännande träffad överenskommelse med Stockholms stad om förlängning av avtalet till den 1 juli 1950. I denna överenskommelse har som villkor för förlängningen föreskrivits, bland annat, att statens bidrag till bestridande av kostnaderna för barnsjukhuset skall höjas från 60 000 kronor till 100 000 kronor årligen. Ett godkännande av överenskommelsen påkallar alltså en anslagshöjning med 40 000 kronor.

Vidare har *kanslern för rikets universitet* i sina anslagsäskanden för nästa budgetår, under återopande av en framställning i ämnet från *lärarkollegiet vid karolinska mediko-kirurgiska institutet*, hemställt om en höjning av anslaget med 1 000 kronor för beredande av semester åt den under anslagsposten 5 omnämnde underläkaren vid pediatrika kliniken under i stort sett samma antal dagar, som medgivits för motsvarande befattningshavare vid karolinska sjukhuset.

I fråga om innebörden av gällande avtal om den pediatrika kliniken inhämtas av handlingarna i ärendet bland annat följande.

Intill dess en pediatrik klinik kommer till stånd å karolinska sjukhuset, är staden skyldig att å Norrtulls sjukhus uppehålla en stadens sjukvårdsanstalt för barn om 70 platser samt upplåta densamma till karolinska institutet för undervisningsändamål såsom en institutets pediatrika klinik. Denna klinik är avsedd att ersätta en av allmänna barnhuset i Stockholm sedan mitten av 1800-talet uppehållen men numera nedlagd pediatrik klinik vid barnhusets vårdanstalt för sjuka barn. Institutet skall på egen bekostnad bestrida läkavården å det av staden uppehållna barnsjukhuset, dock att staden skall utbetala arvoden till läkarna vid barnsjukhuset i samma utsträckning och enligt samma grunder, som av barnhuset tillämpats i fråga om läkarna vid barnhusets sjukvårdsanstalt. Såsom bidrag till bestridande av kostnaden för barnsjukhuset äger staden dels från statsverket utbekomma ett årligt belopp av 60 000 kronor, dels ock av avkastningen från den fond som bildats av köpeskillingen för den av barnhuset till staden försålda fastigheten Rålabshof, den s. k. Stockholmsfonden, uppbära ett årligt belopp av 50 000 kronor. Staden skall därjämte vara skyldig att vid barnsjukhuset upprätthålla en pediatrik poliklinik. Härför utgår bidrag av statsmedel, för innevarande budgetår 11 500 kronor.

Beträffande beräkningen av statsbidraget å 60 000 kronor till pediatrika kliniken har enligt 1932 års åttonde huvudtitel, sid. 216, dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet härom anfört i huvudsak följande.

Staden har för upprätthållandet av barnsjukhuset fordrat en årlig ersättning av 110 000 kronor. Detta belopp har beräknats på följande sätt. Allmänna barnhusets utgifter för det hittills av barnhuset uppehållna barnsjukhuset ha under senare år uppgått till i medeltal ungefär 40 000 kronor årligen. Därjämte har, såsom förut nämnts, barnhuset kostnadsfritt upplåtit lokaler. Efter samma beräkning, som legat till grund för ett avtal mellan barnhuset och staden om upplåtande till staden av lokaler i samma fastighet till sinnessjukhus, skulle hyran för barnsjukhusets lokaler utgjort 70 000 kronor. Summan av nämnda

båda belopp, tillhopa 110 000 kronor, har staden ansett böra tillgodokomma staden, om staden skulle upprätthålla barnsjukhuset. Då för sådant ändamål efter den 1 juli 1932 finnes tillgängligt allenast 50 000 kronor årligen från barnhusets medel, utgörande en del av avkastningen av Stockholmsfonden, erfordras ytterligare 60 000 kronor. Då det måste anses rimligt, att staden icke vidkännes högre kostnad för barnsjukhuset än hittills, har jag ansett sistnämnda belopp böra täckas genom anslag å riksstaten. Med hänsyn till de fördelar karolinska institutet genom barnsjukhusets uppehållande tillföres, kan en sådan utgift väl försvaras. Andra utvägar för ordnandet av pediatrikundervisningen bliva, såsom jag antytt, uppenbarligen väsentligt dyrare.

I detta sammanhang må framhållas, att stadens kostnader för barnsjukhuset komma att bliva icke oväsentligt högre än barnhusets hittillsvarande utgifter därför. Hittills utgående avlöningar åt barnhusets personal understiga nämligen väsentligt vad staden efter sitt övertagande av sjukhuset skulle komma att i enlighet med det för staden gällande avtal härför få betala. Jag har emellertid ansett, att detta icke borde inverka fördyrande för staten, och fördens skull hävdad, att statens bidrag skulle beräknas efter vad som gällt under den tid barnhuset drivit sjukhuset. Av stadskollegiets utlåtande i ärendet inhämtas också, att staden, som hittills i platsavgifter till barnhuset årligen fått vidkännas en kostnad av i genomsnitt 67 100 kronor, efter övertagandet av sjukhuset i egen drift skulle för motsvarande förmåner i platser få en kostnad av 81 000 kronor.

Kommissionen har för egen del framhållit, att vid avtalets ingående från statsmakternas sida uttryckligen förutsatts, att stadens utgifter för sjukhuset skulle bliva icke oväsentligt högre än barnhusets dittillsvarande. Vid denna tidpunkt hade dock uppenbarligen icke kunnat förutses, att sjukhusets drift skulle bliva så kostnadskrävande som det sedermera visat sig. För innevarande budgetår beräknade staden sålunda driftkostnaderna för sjukhuset till ett belopp överstigande 1 000 000 kronor. Med hänsyn till den efter år 1931 inträdda prisstegringen och det förhållandet, att platsantalet å sjukhuset under årens lopp fördubblats, vilket senare kommit forskningen och undervisningen till godo, hade kommissionen ansett en förhöjning av statsbidraget å 60 000 kronor skälig. Parterna hade slutligen enats om en förhöjning till 100 000 kronor, vilket belopp ungefärligen motsvarade prisstegringen. Det höjda beloppet skulle utgå från och med den 1 juli 1948. Å andra sidan medgäve staden under förutsättning härav den förlängning av upplåtelsen till den 1 juli 1950, som önskats av staten.

Departementschefen. Jag delar den av kommissionen framförda uppfattningen, att den prisstegring, som inträtt sedan ifrågavarande avtal träffades, ävensom den skedda utökningen av antalet vårdplatser, böra föranleda en höjning av statens bidrag till pediatrika kliniken. I enlighet med den mellan kommissionen och representanter för Stockholms stad preliminärt träffade överenskommelsen torde bidraget böra höjas med det belopp, som ansetts ungefärligen motsvara prisstegringen, eller 40 000 kronor. Vid anslagsberäkningen för nästa budgetår utgår jag ifrån att nämnda överenskommelse, vilken

synes böra godkännas av Kungl. Maj:t, även kommer att godkännas av Stockholms stad. Jag förordar därför, att den i förevarande anslag ingående anslagsposten till bidrag till en pediatrik klinik i Stockholm för nästa budgetår höjes med 40 000 kronor till 100 000 kronor.

En omräkning av medelsbehovet under anslagsposten 4, avseende statens kostnader för ersättning åt vikarie för amanuensen vid pediatrika polikliniken m. m., har vidare givit vid handen, att denna anslagspost bör uppräknas med 800 kronor till 1 000 kronor.

Från anslagsposten 5, som nu är uppförd med förslagsvis 12 000 kronor, utgår arvode till en andre underläkare vid pediatrika kliniken. Då i fråga om semester och tjänstledighet för denne i tillämpliga delar bör gälla vad i dylikt hänseende är föreskrivet beträffande andre underläkare vid karolinska sjukhuset, torde under posten böra beräknas medel jämväl till vikariatsersättning. Med hänsyn härtill synes anslagsposten böra uppräknas med 2 000 kronor till 14 000 kronor.

I fråga om övriga anslagsposter ifrågasätter jag icke någon förändring för nästa budgetår. Anslaget i sin helhet bör sålunda höjas med (40 000 + 800 + 2 000) = 42 800 kronor till 132 000 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Universitetssjukhus: Bidrag till pediatrik klinik och poliklinik i Stockholm* för budgetåret 1948/49 under elfte huvudtiteln anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 132 000.

Vad departementschefen sålunda under I—III hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämma, bifaller Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten samt förordnar, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Lars Ekströmer.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
I. Samarbete med Stockholms stad för utbyggnad och drift av Sabbatsbergs sjukhus samt försäljning av serafimerlasarettets fastigheter m. m.	3
1. Inledning	3
2. Förhandlingskommissionens utredning och förslag	9
A. Förslagen till avtal	9
B. Sabbatsbergsavtalet	16
C. Försäljning av stiftelsen serafimerlasarettets fastigheter . . .	32
D. Överlåtande till Stockholms läns landsting av ett antal vårdplatser vid karolinska sjukhuset	38
3. Remissyttranden	39
4. Departementschefen	52
II. Reservationsanslaget till Universitetssjukhus: Bidrag till uppförande av en kvinnoklinik vid Sabbatsbergs sjukhus	59
III. Förslagsanslaget till Universitetssjukhus: Bidrag till pediatrik klinik och poliklinik i Stockholm	60